

OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Peter Damgaard-Hansen, s. 1

Forsoningens kunst –
om skyld og tilgivelse

Ingunn Folkestad Breistein, s. 6

50 år siden opphevelsen av jesuitterparagrafen –
Tilbakeblikk på debatten og argumentene

Pave Benedikt i samtale med tyske pressefolk, s. 12

Katolsk tro – et positivt budskap!

St. Olav kirke i Oslo 150 år, s. 15

«Et bønnens hus for mennesker av alle tungemål og nasjoner»

Fredrik Hansen, s. 17

Kardinaler braker sammen

Kristin Heffermehl, s. 21

Skråblikk på HVPU-reformen –
16 år etter gjennomføringen

Om teologen Hans Urs von Balthasar, s. 23

En kirkens mann midt i verden

I Oxford, s. 27

Til messe hos «Blackfriars»

Kardinal Nicholas Cheong Jinsuk, s. 30

Den katolske kirke i Korea –
en enestående historie

«EKSTRANUMMER»

«Med dette nummer av bladet takker undertegnede for seg – etter eget ønske og med håp om at ny redaktør snart er på plass,» het det på lederplass i forrige nummer. «Snart» tok litt mer tid enn man hadde håpet: Henrik Holm, som er bladets nye redaktør, kunne først være på plass ved sin PC i Akersveien den 11. september (for mer om den side av saken, se s. 35). 'Gammelredaktøren' ble derfor bedt om å stå for nok et nummer. Tidspress, grunnet allerede fastlagte planer, samt noen ekstra snublestener på oppløpssiden til tross: «ekstranummeret» kom i boks – med drahjelp på målstreken av påtroppende redaktør.

Det dekker mange emner – fra en «vennskapelig uoverensstemmelse» mellom to kardinaler og tysk presses intervju med pave Benedikt til virkningene av den nå 16 år gamle HVPU-reformen og teologen Hans Urs von Balthasar (1905-1988, som stadig søkte «sporene» etter den levende Gud og derved ble veiviser for mange.

«Forsoningens kunst» er tittelen på hovedoppslaget, et alltid aktuelt tema i vårt liv. I stigende grad også et tema på den politiske arena – fred uten forsoning er skjøre saker, må vi visst stadig lære på nytt. Og selv om det er forsoning mellom enkeltpersoner den danske psykiater Peter Damgaard-Hansen tar opp, er her mangt med overføringsverdi til internasjonale forhold. Som følgende observasjon: «Det centrale spørsmål ved konfliktløsning handler ikke om hvem der begyndte, men hvem der holder konflikten kørende.»

Det er i år 50 år siden opphevelsen av Grunnlovens jesuitterparagraf, og Ingunn Folkestad Breisteins tilbakeblikk på debatten og argumentene har mer enn historisk interesse, vil vi mene. Mange av argumentene mot opphevelse smaker av en fremmedfrykt vi gjenkjenner fra dagens innvandrerdébat, en frykt ofte bygget på mangelfull kunnskap og innsikt. At de store skadevirkningene motstanderne av opphevelse av paragrafen fremmante, er uteblitt, er et annet interessant poeng.

Et siste oppslag nevnt: «Til messe hos 'Blackfriars'» gir et forfriskende blikk på en velkjent tekst.

Som nevnt: mange emner. Men også innebygde, overgripende temaer – med gjenlyd i mindre innslag og biter – som hvor farlig og lite tjenlig det er å ville takle livet og virkeligheten, politikk og teologi, ja endog Gud selv, kun rustet «med linjal og A-4 format», for å låne fra St. Olavs egen overskrift i forbindelse med debatten om HVPU-reformen for 16 år siden. Ikke minst Gud selv er «større enn vårt hjerte», for å låne noen ord fra von Balthasar.

Så langt om innholdet.

Gjenstår da bare å ønske den nye redaktør velkommen og alt godt. Og takke biskop Bernt Eidsvig for vennlige, anerkjennende ord i forbindelse med redaktørskiftet (se s. 38). Samt sette det endelige punktum.

UKJ

forsoningens kunst

OM SKYLD OG TILGIVELSE

AV PETER DAMGAARD-HANSEN

Det er ikke let at være menneske. For at være menneske er at skulle forholde sig til andre mennesker. Og netop det kan faktisk være uhyre problematisk. Når vi derfor kigger nærmere på det menneskelige eksistensvilkår, så er der både dårlige og gode nyheder at hente.

Lad os tage de dårlige nyheder først: uanset hvor meget vi gennem bøn, terapi, personlighedsudvikling, bibelstudier, god vilje og alskens andre anstrengelser bestræber os for at være gode mennesker, der lever kærlighedsbudet i vore forhold til andre, så kan vi ikke undgå at komme til at såre hinanden og forvolde hinanden ondt. Undertiden overmåde meget ondt. Og desværre går det ofte ud over dem, vi er tættest på, og som betyder mest for os: ægtefælle, børn, forældre og nære venner. At det virkelig er således, kan være ganske fortvivlende at erkende. Og det er altid fristende at prøve mange smutveje for at undgå at se denne realitet i øjenene – for eksempel ved altid at give de andre skylden. Men det *er* en realitet. Og

hvad der måske er endnu værre er at måtte se i øjnene at vi selv bærer en stor del af ansvaret for disse ulykkelige sammenstød.

Men før snakken her går hen og bliver alt for deprimerende, så lad os

da lige få de gode nyheder med, og de bebuder, at uanset hvor galt det er gået, uanset hvor meget vi har såret den anden part eller er blevet såret selv, så *er* det muligt at reparere skaden i forholdet. Og den proces, der skal til, kaldes *forsoning*. Men forsoning er psykologisk betragtet en særdeles kompliceret og ømtålelig proces, som ofte kræver åndelig vejledning, terapeutisk arbejde og støtte af tredje part for at lykkes. Sjæle i konflikt med hinanden er ifølge sagens natur særdeles følsomme og sårbare. Ethvert skridt på forsoningens vej rummer fare for ny opblussen af vrede og krænkelighed. Derfor er det da også meget almindeligt at mange undgår at bevæge sig ind i det særdeles udfordrende, ja nærmest skræmmende «minefelt» som forsoningsarbejdet er, og i stedet fastholder vreden og/eller helt undgår den anden, som lægges «på is». Nogen forsøger måske en hastig forsoning og skynder sig at give det rituelle «undskyld», som der hastigt kvitteres for med den rituelle tilgivelse – for det «bør» man vel gøre som et hæderligt menneske, især hvis man kalder sig for kristen.

Der er bare det ved sådan en forhastet og ritualiseret forsoning, at der alt for ofte ikke er sket noget som helst – i hvert fald ikke på

Peter Damgaard-Hansen er autoriseret psykolog og bosatt i Danmark; har siden sin konversjon i 1991 arbeidet med å utvikle en psykologi som opererer innen rammen av katolsk tro.

hjerterplanet. Slig forsoning bliver let en overfladisk proces der handler mere om at *undgå* de smertefulde emotioner, der blev aktiveret i konflikten, end at bearbejde og forløse dem. Og når der ikke er sket ægte forsoning, kan man være sikker på, at konflikten ulmer videre i dybet, og at den før eller siden vil blusse op igen med en ny omgang af skuffelser, sårethed - og vrede.

Vrede

Ægte forsoning kræver noget mere end blot et høflighedsritual, og det, der skal til, kan jeg godt lide at kalde «psykologisk hjerte-kirurgi». Ligesom kirurgen skal skære igennem mange lag for at komme ind til «lidelsen» og kure den, må man i forsoningsarbejde også trænge igennem nogen forhærdede lag, som omgiver lidelsen. På det psykologiske plan består disse lag især af *vrede*. Og disse lag kan ofte være særdeles tykkhuede. Vreden har mange ansigter, der rækker fra åbenlyst raseri og vold til subtile og raffinerede sarkastiske eller kyniske holdninger eller slet og ret passive afvisninger – «energien» er den samme.

Når det er så svært at komme bag om vreden er det fordi den har en funktion, et formål. Det er min erfaring fra mit kliniske arbejde, at vreden bedst kan forstås som et lag der dækker over eller beskytter een mod at føle en dybere smerte af en mere eksistentiel eller åndelig karakter. Ved at gå ind i vreden, der vender opmærksomheden *udad*, kan jeg midlertidigt distrahere mig selv fra *indadtil* at mærke denne smerte alt for meget.

Vrede avler mere vrede

Jeg har altså brug for vreden som en «smertestillende» foranstaltning. Men samtidig vil jeg helst ikke tage ansvaret for denne vrede. Hvis nogen sårer mig og jeg bliver vred, så oplever jeg derfor, at det er *den anden*, der gør mig vred – jeg fralægger mig således ansvaret for min egen vrede, men fralægger mig dermed også ansvaret for den smerte min vrede påfører den anden. Min sårende vrede bliver dermed «retfærdiggjort»! Dette er en særdeles udbredt, men fejlagtig fortolkning af sammenstødet, der kun afstedkommer een ting, nemlig en optrapning af konflikten. Nu bliver den anden også såret og reagerer med vrede, som vedkommende ligeledes ikke selv tager ansvaret for, men giver mig skylden for, hvilket sårer mig og fortsat nærer en vrede hos mig, som jeg så igen udlad-

er på den anden. Og så fremdeles i een uendelighed.

Problemet er at begge parter retfærdiggør deres egen vrede, og selvom en sådan «selvretfærdig harme» føles godt for egoet, fordi den skaber en illusion om ikke at have skyld eller ansvar for konflikten, løser den ikke konflikten. At erkende fuldt medansvar for konflikten kan bryde den onde cirkel, men slig ydmyghed er ofte så pinagtig, at mange uforvarende kommer til at foretrække den «ego-styrkende» konflikt i stedet. Dette indebærer, at kontakten med modparten ikke etableres, isolationen uddybes og elendigheden tiltager. Processen kører i den forkerte retning. Og det kommer man altså til, når man retfærdiggør sin vrede og sin ret til at gengælde vrede med vrede. Man behøver ikke være dybdepsykolog for at forstå, at denne egentlig dybest set ret naive indstilling i det lange løb kun kan føre til gensidig destruktion eller brudte forhold.

Det ser vi hele tiden både i stor målestok mellem nationer i konflikt, og i mindre målestok som for eksempel i ukærlige konfrontationer mellem ægtefæller, eller regulære ægteskabelige kriser.

Den indstilling, der bygger på en oplevet «ret til gengældelse», strider i øvrigt fundamentalt imod vor kristne livs- og menneskeforståelses inderste væsen. Men den strider også imod almindelig psykologisk logik. Det er nemlig forkert at konkludere, at det er den andens vrede, der gør mig vred. Min vrede er aldrig den første reaktion

– joh, måske den reaktion hos mig selv, som jeg *først* bliver opmærksom på. Men introspektiv granskning vil afsløre, at det første, der sker i mig, når en anden fyrer vrede af på mig – før jeg

... forsoning er psykologisk betragtet en særdeles kompliceret og ømtålelig proces, som ofte kræver åndelig vejledning, terapeutisk arbejde og støtte af tredje part for at lykkes.

Ægte forsoning kræver noget mere end blot et høflighedsritual, og det, der skal til, kan jeg godt lide at kalde «psykologisk hjerte-kirurgi».

bliver vred – er en bevidsthedstilstand der er fortættet med *sårethed*, eller *smerte*.

Nøglen til at komme videre her er at skelne meget klart. Vi må fastholde forståelsen for, at den anden kan *såre* mig, ja, *men ikke gøre mig vred*. Min vrede står for egen regning. Min lidelse kan ikke undgås, og den anden er skyldig heri. Men *min* vrede kan undgås – hvis jeg vil det. Og ved at ville undgå vreden, kan jeg bidrage til at bryde konflikten ideoende selvforstærkende dynamik. En konflikt kræver altid to aktive medspillere, men der kræves kun een part til at stoppe, eller nedtrappe konflikten markant.

Det centrale spørgsmål ved konfliktløsning handler ikke om, *hvem* der begyndte, men *hvem der holder konflikten kørende*. Og det gør hvemsomhøst der tiltager sig retten til at omsætte sin vrede i sårende handlinger. Og udfra denne tilgang står begge parter lige anklaget, 50/50. Begge parter er derfor også ansvarlige for at komme ud af konfliktenergien, uanset hvem der begyndte, eller hvor grov den anden er. Men i det omfang vreden har en beskyttende funktion over for smerten så er den eneste måde hvorpå man kan undgå at gengælde ondt med ondt altså *at kunne rumme såretheden uden at omsætte den til sårende vrede*.

For at løse konflikter og bevæge os ind i smertenspunktet må vi altså først skære igennem vredeslaget ved at forstå – og samtykke i – at vrede, der sigter på at såre den anden, *aldrig* er ok. At gengælde ondt med ondt er altså out.

Men det kan vel heller ikke være et fremmed synspunkt for en kristen tankegang, det er faktisk det helt centrale tema i den kristne livsanskuelse, som på rystende og provokerende vis udbasunerer fra korset.....det er bare ikke så ofte vi tager den kristne lære alvorligt og overvejer hvordan vi kan omsætte den til praksis i vor daglige tumlen med negative og destruktive

Den indstilling, der bygger på en oplevet «ret til gengældelse», strider i øvrigt fundamentalt imod vor kristne livs- og menneskeforståelses inderste væsen, men også imod almindelig psykologisk logik.

følelser i vore konflikter med vor næste.

I en verdslig, individualistisk og egocentreret kultur som vores er der langsomt sket en vis følelsesmæssig afstumpethed, der nærmest

forherliger passionerede vredes- og protestytringer, hvilket nok har efterladt en forvirring på området, der gør det særdeles vanskeligt for den enkelte at skelne skarpt mellem konstruktiv og destruktiv vrede.

Skyld og forsoning

Det her skitserede forslag til løsning af vredens problem fører os tilsyneladende frem til noget der synes endnu værre end vreden, nemlig smerten eller *lidelsen*. Så hvis ikke vi har et bud på lidelsens problem så er vi nok kommet for langt ud i skoven. Men der *er* en løsning på den smerte vi påfører hinanden, den *kan* helbredes.

Og det kan ske ved *forsoning*. Ved at den krænkende part kommer igennem vredeslaget og tager ansvaret for at have forårsaget lidelsen og altså erkender *skyld*.

Her ligger imidlertid en kæmpe faldgrube der hedder *skyldfølelse*. At erkende skyld og lide af skyldfølelse er ikke det samme. Den, der er ramt af skyldfølelse, har det elendigt og ønsker mere end noget andet forsoning – og vil let tigge og be om tilgivelse. Den sårede part kan føle sig forvirret, måske blive manipuleret af medlidenhed og måske føle sig fristet til at tilgive, simpelthen for at komme væk fra alt det følelsesprægede kaos, der præger konflikten, og komme videre. Men sådan en tilgivelse kan ikke bruges til noget. Ægte forsoning kan som før nævnt ikke finde sted, hvis hjertet ikke er med i tilgivelsen.

Det er vigtigt, at den der skal tilgive er helt ærlig omkring, hvor svært det egentlig er, og også helt ærlig omkring at vedkommende måske slet ikke kan – i hvert fald ikke lige nu. Og her kan støtte fra tredjepart være meget nødvendig. Faktisk er der mange, der – hånden på hjertet – har rigtig svært ved at tilgive een, der på næsten ynkelig vis er forfærdelig ramt af skyldfølelse. Og hvorfor nu det?

Skyldfølelse som et selvoptaget fænomen.

Det skyldes i mange tilfælde at den sårede part fornemmer – måske uden at kunne sætte fingeren på det – at den skyldbetyngede part slet ikke har forstået omfanget og karakteren af den smerte som vedkommende har forårsaget. Det meget interessante er, at i skyldfølelsen er personen ganske vist bevidst om at have forårsaget den anden ondt, *men er mest optaget af sin egen elendighed, sin selvbebrejdelse, sine ugerninger, m.m.* Det er som om personen siger: «Åh, jeg

er så ked af, at jeg har været så slem, vil du ikke nok tilgive mig, *så jeg* kan få det bedre!!»

Den form for undskyldning kan næppe appellere til den sårede part, da den i en vis forstand blot er en fortsættelse af den krænkende, udnyttende eller manipulende holdning som jo allerede har forvoldt smerte hos den anden! Ofte hører man da også den sårede part udtrykke en vis angst for at en evt. tilgivelse blot vil medføre, at den anden snart vil gentage den krænkende adfærd. Og den fornemmelse rammer faktisk plet – lige bortset fra at det ikke er noget der «snart» vil ske igen – det sker allerede i måden der bliver forsøgt en undskyldning på! Derfor kan en sådan undskyldning ikke anerkendes og bør derfor heller ikke føre til tilgivelse.

Denne sondring har hjulpet mange sårede parter, der ellers var i færd med at udvikle depressive skyldfølelse over ikke at kunne tilgive den anden skyldbetyngede part (der i øvrigt var begyndt at blive irriteret eller *vred* (!) over ikke at blive mødt med tilgivelse)

Men hvordan finder vi så frem til tilgivelsen?

Anger og tilgivelse

Først må vi forstå at tilgivelse ikke er et isoleret fænomen, men en del af forsoningsarbejdet. Og forsoningsarbejde er teamwork. Man kan i et stykke forsoningsarbejde ikke tilgive et menneske, så længe dette menneske ikke forstår – d.v.s oplever i *sin egen sjæl* – hvad det har forvoldt een af smerte. Og der slår skyldfølelsen som vi har set ovenfor slet ikke til, fordi den bevæger sig i den helt forkerte retning. Der kræves i stedet en bevidsthedstilstand vi kalder *anger* (repentance). Angeren er psykologisk set diametralt modsatrettet skyldfølelsen. Hvor skyldfølelsen primært er optaget af sin egen elendighed, er angeren pinagtigt bevidst om den smerte man har forvoldt *den anden*. Skyldfølelsen er optaget af selvet – angeren er optaget af den anden. Selvom der også kan være skyldfølelse blandet ind i angeren, er tyngdepunktet ikke her. Tyngdepunktet i angeren ligger i en indleven i den andens smerte, som man selv har forvoldt. Og det er en helt anden sag. Det gør *ondt*. Ja, det er modbydeligt at se hvad man har gjort den anden og kan gøre så ondt, at man godt forstår at mange spontant fastlåses i den selvoptagede skyldfølelse, som, selvom den er miserabel, langt fra er så dyb og

gennemgribende og ulidelig smertefuld som angeren.

Det interessante er, at man i den ægte anger, hvor man med forklarelsens lys ser hvor ondt man har gjort den anden, kan fristet til at konkludere, at det her vil den anden *aldrig* kunne tilgive. Men det er netop grundlaget for sand ydmyghed – og her sker underet så. Når angeren er ægte, kan den krænkede part se, at *nu* forstår han eller hun den smerte der er forvoldt mig. Den sårende part demonstrerer nu vilje og evne til *selv at bære* den smerte han eller hun selv har forårsaget. Vedkommende er i en vis forstand villig til at «tage smerten tilbage».

Selv at opleve – ved indlevelse – hvor ondt man har gjort den anden, er i øvrigt en utrolig effektiv «vaccine» mod at gentage brøden. Det forstås intuitivt af den sårede part, som nu mærker at den tabte tillid til den anden begynder at bryde igennem igen. Og tilgivelsen kan nu også flyde fra det sårede hjerte – og modtages af det oprigtigt angrende. Det kan ske, fordi den sårede part ikke længere oplever at være alene med smerten – de to parter i konflikten er forenet igen, omend ikke umiddelbart i kærlighed, så i smerten. Men det er faktisk det samme!

Når man er forenet i smerten, er man *forenet*, og forening er kærlighedens længsel og kendetegn. Det er *isolationen* der er problemet, og *foreningen* der er løsningen. Om indgangen til denne enhedsoplevelse er lykkelig (som den er det i f. eks. forelskelsen) eller smertefuld (som den er det i forsoningen) er ikke så afgørende. Man må tage den der, hvor man nu engang befinder sig. Og den er altid vidunderlig uanset. Sand forsoning fører altid til en fornyet og fordybet oplevelse af kærligheden. En ny forelskelse kan man sige, på et dybere plan. Forsoning er altså ikke bare reparationsarbejde – det er en udvidelse af kærlighedsbegrebet, en ekspansion af hjerternes even til at rumme mere af kærlighedsmysteriet. Det er at tage kærligheden til dens højeste tinde.

Og det er lige præcis det, som påskemysteriet – det største og mest tidløse drama, verden

Det centrale spørgsmål ved konfliktløsning handler ikke om, hvem der begyndte, men hvem der holder konflikten kørende.

nogen sinde har set – prøver at vække os til at blive mere bevidst om.

Psykologi og kristentro – et forjættende samarbejde

En konflikt kræver altid to aktive medspillere, men der kræves kun een part til at stoppe, eller nedtrappe konflikten markant.

Selvom en psykologisk analyse og vejledning og terapi kan hjælpe os godt på vej i forsoningsarbejdet, så skal der mere til. Næmlig *kraften*. Problemet er ikke kun et psykologisk problem, det er et problem, der har rødder langt ind i den åndelige dimension. Det er i

mange tilfælde ikke muligt ved menneskelig kraft alene at tilgive de smerter man som menneske kan blive udsat for i forhold til andre

mennesker, som man vitterlig er knyttet til og afhængig af på utallige måder.

Ligeledes er det heller ikke muligt ved menneskelig kraft alene at trænge igennem skyldfølelsen og nå ind til den ulideligt smertefulde anger, der alene forløser. Den psykologiske analyse kan vise hvad der skal gøres, men ikke levere kraften til det. Der skal ekstra hjælp til – ovenfra. Og kraften dertil flyder fra korset, hvor den korsfæstede Kristus ved sit soneoffer frigør disse guddommelige kræfter *på det menneskelige plan*. Det er nådegaven. Og denne kraft er gjort tilgængelig for alle dem, der ber om den – altså ber med længsel *fra et trængende hjerte*.

Og det virker.

Det er så bare lige med at huske det, når vi har brug for det.....

Skyldfølelsen er optaget af selvet – angeren er optaget af den anden.

50 år siden opphevelsen av jesuittparagrafen

TILBAKEBLIKK PÅ DEBATTEN OG ARGUMENTENE

AV INGUNN FOLKESTAD BREISTEIN

I arbeidet med avhandlingen «Har staten bedre borgere? Dissenternes kamp for religiøs frihet i Norge 1891-1969», behandlet jeg også hendelsesforløpet rundt opphevelsen av Grunnlovens forbud mot jesuitter i 1956. Det følgende er et utdrag fra dette.

Menneskerettskonvensjonen og jesuittforbudet

I november 1950 foreslo utenriksdepartementet at Grunnlovens § 2 skulle endres slik at bestemmelsen om at «jesuitter ikke måtte tåles», skulle tas ut. Departementet antok at denne bestemmelsen ville komme i strid med Europarådskonvensjonen om menneskerettighetene. Da Norge ratifiserte Europarådskonvensjonen ved kongelig resolusjon av 21. desember 1951, måtte det skje med forbehold fordi forbudet mot jesuitter fortsatt stod ved lag. Norge var det eneste land som ved sin tiltredelse måtte ta et slikt forbehold.

Foruten Norge var det bare Sveits av de vesteuropeiske landene som ikke tillot jesuitter å virke i riket, mens Finland hadde et forbud mot opprettelse av klostre og klosterordener.

Jesuittenes stilling i Norge frem til 1950

I Danmark-Norge kom det strengeste forbudet mot jesuitter i 1624 hvor man «under livsstraff» forbød papistiske munk og jesuitter å oppholde seg i landet. Ved freden i Westfalen ble religionsstridighetene i Europa bragt ut av den krigerske fase. Men straffebestemmelsene mot jesuittene ble beholdt og opptatt i Christian Vs Norske Lov 6-1, som inneholdt bestemmelsene om «vildfarende Lære, Guds Bespottelse og Trolldom». I 1814 satte Grunnlovsfedrene forbudet mot jesuitter inn i Grunnloven, etter forslag fra Wilhelm K. Christie (1778-1849).

I 1897 ble forbudet mot munkeordener opphevet, mens forbudet mot jesuitter ble beholdt. I 1923 fremsatte Regjeringen forslag om opphevelse av jesuittforbudet i Grunnloven. Begrunnelsen var at man i realiteten ikke lenger hadde noen straffebestemmelse mot jesuitters opptreden her i landet etter at den alminnelige borgerlige straffelov var trådt i kraft i 1905. I 1921 hadde en jesuitt kommet til Norge og holdt foredrag om den katolske

*Ingunn Folkestad Breistein er
førsteamanuensis ved Ansgar
Teologiske Høyskole,
Kristiansand; doktorgrad fra
Det teologiske Menighetsfakultet
i 2004.*

kirke, uten at det ble foretatt noen straffereaksjon mot ham. Forslaget om å oppheve jesuittparagrafen ble frarådet av to biskoper og Menighetsfakultetets lærerråd, mens fire biskoper og Det teologiske fakultets lærerråd, med unntak av én professor, anbefalte opphevelse. Utenriks- og Konstitusjonskomitéens flertall

innstilte Regjeringens endringsforslag til forkastelse. Dette begrunnet de med at det ikke forelå noe sterkt behov for å oppheve forbudet mot jesuitters adgang til riket, og med at det innen den teologiske stand og i store deler av folket rådet et sterkt ønske om at jesuittforbudet måtte opprettholdes.

Etter henvendelsen til Justisdepartementet fra Utenriksdepartementet i

1951 ble spørsmålet om opphevelse av jesuittforbudet forelagt biskoper og de teologiske fakulteter til uttalelse.

Den norske kirkes biskopers uttalelser til lovendringsforslaget

Biskop Ragnvald A. Indrebø i Bjørgvin (1891-1984) gikk imot opphevelse med den begrunnelse at jesuittenes moralprinsipper var tvilsomme, og dette kunne ha farlige konsekvenser i det private og offentlige liv.

To biskoper anbefalte at forbudet mot jesuitter skulle oppheves. Den ene var biskop Kristian V. K. Schjelderup (1894-1980) i Hamar, som mente at det var en skam for vårt land at prinsippet om religionsfrihet blir krenket gjennom en bestemmelse i Grunnloven. Jesuittforbudet var dessuten etter hans mening i motstrid med menneskerettighetskonvensjonen. Biskop Arne Fjellbu (1890-1962) i Nidaros var enig med Utenriksdepartementets argumentasjon i saken, og fant det ønskelig at jesuittbestemmelsen ble endret.

De fem resterende biskoper ville ikke motsette seg opphevelse av paragrafen. Fungerende biskop i Oslo, Johannes Ø. Dietrichson (1885-1973), mente allikevel at jesuittforbudet ikke stod i strid med menneskerettighetskonvensjonene. Han skrev at jesuittene selv ikke godtok noe prinsipp om menneskerettigheter.

Videre fremhevet han at det neppe var saklig berettiget å oppfatte de betenkeligheter som var blitt fremført mot en opphevelse av forbudet mot jesuitter, som et utslag av kirkelig eller kristelig trangsyn. Biskopen mente at det trolig var riktigere å se betenkelighetene som et utslag av kirkens egen erfaring om hva jesuittene i kristendommens navn hadde begått av tvang og forfølgelse av annerledes troende og handlende. Når fungerende Oslo-biskop på tross av de ovenfor nevnte innvendingene allikevel ikke ville motsette seg at jesuittforbudet ble opphevet, var det fordi han mente at forbudet i virkeligheten var illusorisk. Dessuten fremhevet han at det for kirken ikke er ved lovbestemmelser at de grunnleggende friheter sikres, men ved åndsmakt.

Også biskop Bjarne Skard (1896-1961) i Tunsberg, biskop Johannes Smemo (1898-1973) i Agder, biskop Karl Marthinussen (1890-1965) i Stavanger og biskop Wollert Krohn-Hansen (1889-1973) i Hålogaland gav uttrykk for at kirken måtte kjempe med åndelige våpen mot den eventuelle trussel fra jesuittene, og at jesuittforbudet var illusorisk. De ville derfor ikke fraråde opphevelse.

De teologiske fakulteters uttalelser

Ved det teologiske fakultet vedtok professorene Mowinckel (1884-1965), Einar Molland (1908-1976) og Nils A. Dahl (1911-2002) mot professor Hans Ordings (1882-1952) stemme at forbudet mot jesuittene burde utgå av Grunnloven. Professorene mente at forbudet var foreldet, og viste til at jesuitter de seneste årtier hadde besøkt Norge og holdt offentlige foredrag uten at de var blitt hindret i dette. Hans Ording hadde en tilføyelse der han uttalte at jesuitter burde få oppholde seg i Norge, men fremhevet at det jesuittiske ordensvesen kunne bli farlig. Han foreslo derfor at en formulering om at romerskkatolske ordener ikke skulle tillates uten offentlig kontroll med at deres virksomhet var i overensstemmelse med landets lover, skulle tas inn i § 2.

I Menighetsfakultetets professorråd gikk Ole Hallesby (1879-1961) og Ivar P. Seierstad (1901-1987) imot opphevelsen med den begrunnelse at jesuittenes morallære forsvarte både løgn og mened. Hallesby og Seierstad kommenterte de sakkyndige som innrømmet jesuittmoralens samfunnsoppløsende virkninger, men som mente at den måtte bekjempes

I Menighetsfakultetets professorråd gikk Ole Hallesby og Ivar P. Seierstad imot opphevelsen med den begrunnelse at jesuittenes morallære forsvarte både løgn og mened.

med åndelige midler, ikke lov og tvang. Til dette bemerket Hallesby og Seierstad at jesuittenes moral ikke var den eneste som staten verget seg imot med lov og tvang. Også de religiøse samfunn som forsvarte bigami ble møtt av lovens arm.

Professor Olav Moe (1876-1963) mente at det var lite rimelig at forbudet mot jesuitter ble beholdt. Han fremhevet at om jesuittene selv ikke anerkjente religionsfrihetens grunnsetninger, kunne dette ikke rettferdiggjøre at man ikke ville gi jesuittene religiøs frihet. Dette ville i så fall føre til at protestantene ikke med rette kunne beklage seg over jesuittenes framferd mot protestantismen der hvor katolikkene har makten. Moe mente at også jesuittene måtte bekjempes med åndelige våpen, og ikke med de våpen som de selv dessverre til dels gjorde seg bruk av.

Også professor Andreas Seierstad (1890-1975) mente at forbudet kunne oppheves. Han begrunnet dette med prinsippet om at en rettsstat ikke uten i ytterste nød kunne og burde diskriminere grupper av mennesker for deres meningers skyld. Han viser også til at det med tidens sterke internasjonale samkvem neppe var mulig å utestenge bestemte grupper av utlendinger uten at det for utlandet føles som en diskriminering. Seierstad viste til folkefrihetens vesen, som også kom dem til gode som ville nedbryte den, slik at mennesker ble tolerert inntil de eventuelt forbrøt seg mot den alminnelige lovgivning.

Justisdepartementets innstilling

Justisdepartementets innstilling var at Grunnlovsforbudet mot jesuitter burde oppheves. Departementet mente at forbudet mot jesuitterordenens virksomhet var i strid med prinsippet om religionsfrihet og fri religionsøvelse etter det innhold som verdens nasjoner var blitt enige om å legge i dette prinsipp. Departementet fremhevet at prinsippet om religionsfrihet burde være fullt ut anerkjent i Norge. Dette innebar at uansett hva man måtte mene om det enkelte trossamfunns tro og morallære, og om de midler som av disse ble brukt for å holde på sine medlemmer og for å verve nye for sin tro, burde staten avholde seg fra å gi lovbestemmelser som innebærer en rettslig diskriminering av bestemte religions-samfunn. Statens lovgivningsvirksomhet burde være begrenset til de generelle bestemmelser

som ble antatt å være nødvendige for å verne om den alminnelige moral- og samfunnsorden og om den enkeltes personlige frihet. Så lenge statens alminnelige lover ble respektert, burde alle religions-samfunn få virke uforstyrret gjennom de midler de selv anså for tjenlige.

I tillegg vektla Justisdepartementet at det innen FN pågikk et omfattende arbeid med sikte på en verdensomfattende rettslig forpliktende konvensjon til beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter. Denne ville komme til å inneholde en bestemmelse om religionsfrihet. Det ville derfor være ønskelig at de grunnlovsmessige hindringer for Norges tiltredelse til denne konvensjon var ryddet av veien på forhånd, slik at Norge da ville ha rettslig adgang til straks og uten forbehold å slutte seg til konvensjonen. Til slutt fremhevet departementet at det ikke var grunn til å frykte noen skadevirkninger av opphevelse av jesuittparagrafen.

Debatten i Stortinget 5. november 1956

Først argumentene mot opphevelse. Erling Wikborg (1894-1992) fra Kristelig Folkeparti var ordfører for komitéen som hadde forberedt saken om jesuittforbudet.

Han holdt en innledning der han presiserte at det stortingsrepresentantene skulle ta stilling til, var om Norge skulle opprettholde forbudet mot jesuitterordenens organiserte virksomhet i landet (ordenshus og skoler). For ham var det viktig at jesuittene ikke skulle få anledning til å påvirke mennesker med sine moralregler. Det var særlig en eventuell skolevirksomhet ved jesuittene Wikborg fryktet, en virksomhet han mente ville være mer skadelig for ungdommen enn moderne filmer og tegneserier. Wikborg mente at det allerede var full religiøs frihet for katolikker i Norge, og at det derfor ikke var deres religion, men deres morallære og fremgangsmåte man reagerte mot ved å opprettholde grunnlovsforbudet.

På anklagen om intoleranse siterte han rektor Castberg, som ved Universitetets immatrikuleringstale hadde uttalt at for den li-

Justisdepartementet mente forbudet var i strid med prinsippet om religionsfrihet og fri religionsøvelse etter det innhold verdens nasjoner var blitt enige om å legge i dette prinsipp.

kegyldige og kynikeren er toleranse intet problem. Wikborg fremhevet at jesuittenes moral-lære var den samme som den alltid hadde vært,

og at den derfor ikke hadde endret seg i nyere tid. Han refererte til en samtale med Fritjof Birkeli, som hadde uttalt ut fra sin kjennskap til jesuittene fra misjonsfeltene at Norge ikke burde slippe jesuittene inn. Grunnen til at biskopene har anbefalt opphevelse av jesuittforbudet, mente Wikborg var at de hadde sett forbudet som et tomt hylster uten reellt innhold, og at dette hadde påvirket deres vurdering. For sin egen del mente Wikborg at det ville være uhyre farlig om barn og unge ville bli påvirket av jesuittene, en påvirkning

som i følge Wikborg ville uthule det personlige ansvarsbegrep og sannhetskriteriet, og som ville føre til at mennesker ble lydige redskaper for en annens vilje. Wikborg viste til at 22 ledere innenfor de kristelige organisasjonene hadde undertegnet en protest mot opphevelsen av jesuittforbudet, mange av dem misjonsledere.

Carl Joachim Hambro (1885-1964) fra Høyre sluttet seg i sitt innlegg til uttalelsen fra Den norske kirkes presteforening om at jesuitterordenens hensikt var å bekjempe protestantismen. Både Hambro og presteforeningen var heller ikke i tvil om at den alt overveiende del av det norske folk var imot denne grunnlovsendring. Hambro siterte Henrik Seips kirkehistorie, som gav følgende karakteristikker av jesuittene: «Vi kommer inn som lam, vi regjerer som ulver, vi blir drevet ut som hunder, og kommer igjen som ørner.»

Hambro mente at det var utilbørlig at en statsråd som ikke stod i statskirken (utenriksministeren), hadde vært med på å fremme en proposisjon om forandring av § 2 i Grunnloven, fordi dette hadde noe med statskirken å gjøre. Hambro viser til at Tor Aukrust hadde sammenlignet kommunismen og katolisismen og funnet at jesuittismen hadde gitt lærdom til marxismen, blant annet i lydighetskravet. Etter Hambros tale ble det bifall fra galleriet. Hambros argumenter synes å

bygge på et ønske om ikke å endre Grunnloven, samt et ønske om ikke å svekke statskirken.

Under debatten fremhevet Høyres *Hartvig Caspar Christie* (1893-1959) at motivet for å oppheve jesuittparagrafen ikke var å imøtekomme et ønske om å få jesuittisk virksomhet i Norge, ei heller et ønske om å fjerne skranker mellom kirkene ut fra økumenisk interesse. Forslaget var derimot begrunnet ut fra en teoretisk vurdering av religionsfrihetens prinsipp. Christie fremhever videre den verdensomspennende økumeniske bevegelse, og at den romerskkatolske kirke hadde stilt seg utenfor denne. «Innenfor denne kirke står Jesuitterordenen utvilsomt som eksponenten for de krefter som inntar en aggressiv holdning mot alle annerledes troende, og som bekjemper dem...og fortsetter med det i vår tid, med alle midler.» Christie nevnte at i de land hvor jesuittene hadde makten, foregikk det en regelrett religionsforfølgelse overfor annerledes troende. Han mente at jesuittene hevdet at den katolske kirke ikke skylder villfarelsen noen toleranse. Han mener at hensynet til dem som forfølges av katolikkene, må veie tyngre enn hensynet til at jesuittene fritt skal kunne virke i Norge.

Christie vedkjente seg sin slektning, grunnlovsfaderen Christie, som mente at han ikke kullkastet religionsfriheten ved forbudet mot jesuitter, men at han begrenset den. Christie stilte spørsmålet om ikke all lovgivning mer eller mindre innebar en begrensning av friheten. Han fremhevet at han ikke fryktet enkeltpersoner av jesuittene, men deres skolevirksomhet. Han avsluttet sitt innlegg slik: «Til dem som med koldt overlegg forfølger andre kristne på livet for deres tros skyld, eller tolererer det, sier jeg ganske enkelt: Slutt med det, så skal vi kunne tales ved neste korsvei.»

Argumenter for opphevelse

Torstein Selvik (1900-1983) fra Arbeiderpartiet argumenterte for opphevelse. Han fremhevet at jesuittparagrafen var en antikvert bestemmelse, som stred mot åndsfrihetens prinsipp. Dessuten at humanismens og liberalismens åndsfrihetsbegrep innebar at demokratiske rettigheter måtte gjelde også for dem som fornektet demokratiets prinsipper. Han viste også til at det i diskusjonen var gitt en lite nyansert fremstilling av jesuittene, en fremstilling farget av en oppfatning arvet fra heksebrenningens tid, da den religiøse fanatisme gav barbariske utslag. Selvik

Saksordfører Erling Wikborg, KrF. Illustrasjon i *St. Olav* nr. 21-1956, hentet fra Harald Nilsens tegnereportasje i *Aftenposten*.

fremhevet at religionsfrihet nå var blitt en selvsagt ting i Norge, noe som ikke hadde vært tilfelle i 1814.

Også representanten *Bent Røiseland* (1902-1981) fra Venstre argumenterte for opphevelse. Han mente at en burde være varsom med å gjøre noe som kunne se ut som om en avgrenset religionsfriheten. Trosfrihet og rett til å ha et moralsk syn var ifølge Røiseland en av de grunnleggende menneskerettighetene. Røiseland fremhevet at disse menneskerettighetene først ble utøvd i de protestantiske land som et resultat av tanken om at når evangeliet blir fritt forkynt, har dette gjennomslagskraft i seg selv. Røiseland sluttet seg til merknader fra de teologiske professorer at man burde møte jesuittene med åndelige våpen. Han kommenterte Erling Wikborgs argument om at jesuittene burde holdes borte fra Norge fordi de var en misjonerende organisasjon. Røiseland påpekte at det samme resonnementet ble brukt i andre deler av verden for å stoppe kristen virksomhet, og tilføyde at dersom noen skulle være redde for å avgrense trosfriheten og religiøs frihet i det hele tatt, så var det sannelig den protestantiske kirke. I en verden hvor friheten daglig sto i faresonen, mente Røiseland at man måtte våge å ta frihetens risiko i en sak som denne.

Kjell Aabrek (1901-1967) fra Arbeiderpartiet talte også for at jesuittforbudet skulle oppheves. Han fremhevet at Grunnlovsfedrene hadde fattet en beslutning som for dem syntes rimelig, fordi jesuittene på den tid ble regnet for å være en politisk og religiøs antirevolusjonær makt, som stod mot den franske revolusjon. Grunnlovsfedrene ønsket å trygge den nyvunne selvstendighet når de tok jesuittforbudet inn. Aabrek mente imidlertid at Hambro i sine argumenter overså den utvikling som hadde funnet sted siden 1814. Etter 2. verdenskrig var gjennomføring av menneskerettighetene blitt et mål for de vestlige stater. Norge ville bli svekket i arbeidet med menneskerettighetene hvis landet var uvillig til selv å tilpasse sine lover til menneskerettighetskonvensjonen. Han viste til at § 2 i Grunnloven var blitt endret flere ganger, og at skadevirkningene av dette hadde uteblitt.

Resultatet av voteringen

Resultatet av voteringen ble at forslaget om endring av jesuittparagrafen ble vedtatt med 111 mot 31 stemmer. De som stemte mot var:

- * 14 representanter for KrF (deriblant Erling Wikborg og Kjell Bondevik)
- * 7 representanter for Bondepartiet
- * 7 representanter for Høyre (deriblant Hambro og Christie)
- * 2 representanter for Venstre (Ytre-Arne og Bøyum)
- * 1 representant for Arbeiderpartiet (Jørgensen)

Avsluttende kommentarer

Først en kommentar til de kirkelige uttalelsene. I uttalelsene fra Den norske kirkes ledere ser vi en endring i synet på hva som er betimelige midler for å sikre statens religion og hindre annen religiøs innflytelse i landet, enn det som hadde vært uttalt i forbindelse med tidligere lovendringsforslag. Flertallet av biskopene gir uttrykk for at kirkens eneste og viktigste midler i så måte ikke er lovgivning og forbud, men åndelige våpen. Det kommer imidlertid også frem at det fortsatt blant de fleste av dem rådet en redsel for, og skepsis til, jesuittene. Biskopene mener også at flertallet av det norske folk ikke ønsket at jesuittene skulle få adgang til Norge. Det skyldtes ikke minst jesuittenes moralnormer, som, i ulike lærebøker, av flere teologiske professorer og av kirkens ledere ble fremstilt som absolutt forkastelige.

Blant de teologiske professorer var det flertall for å oppheve jesuittforbudet. Begrunnelsene som gis, går ut på at forbudet er foreldet, at internasjonalt samarbeid gjør det umulig å stenge noen grupper ute fra landet, og at et land som vil kjempe for religiøs frihet, ikke kan utestenge grupper fra denne frihet, selv om disse gruppene ikke anerkjenner religiøs frihet som en menneskerettighet. Kommentarene fra Ording, Hallesby og I.P. Seierstad viser allikevel at det også blant de teologiske lærere fantes en frykt for jesuittene, ikke minst for at de skulle starte skoler i landet.

Så til debatten og voteringen i Stortinget. De deler av debatten jeg har gjengitt, viser at det fortsatt var motstand mot å oppheve jesuittforbudet blant noen få av stortingsrepresentantene, noe også avstemningsresultatet

Det rådet i mellomkrigstiden en redsel for katolikker og katolisisme, som ble gjenspeilet i teologiske foredrag, artikler i tidsskrifter og i lærebøker.

viser. Argumentene som Erling Wikborg fører, ligger tett opp til de kirkelige uttalelser som gikk i negativ retning, og er sannsynligvis representative for de holdninger som fantes i Kristelig Folkeparti når det gjaldt denne saken. Alle representantene for KrF stemte mot opphevelse.

Både flertallet i komiteen som hadde forberedt saken, samt flertallet av stortingsrepresentantene, var imidlertid overbevist om at jesuittparagrafen i Grunnloven nå stod for fall. For dem var spørsmålet om religionsfrihet et viktig argument, ikke minst for at Norge skulle være i overensstemmelse med internasjonale konvensjoner, og for at Norge skulle få gjennomslag for internasjonalt arbeid med menneskerettighetene. Et argument som også ble brukt av

Et viktig argument for Den norske kirkes ledere at det kristne budskap ikke skulle forsvares gjennom statlig makt og lovparagrafer, men gjennom Ordet.

dem som stemte for opphevelse, var, som vi har sett, at jesuittene ikke ble ansett for å utgjøre noe trussel for det norske samfunn. Argumentene hos politikerne som representerte mindretallet, samt noen av de teologiske professorer og biskoper, er sannsynligvis representative for holdninger hos «den kristelige kjerne» av befolkningen.

Det rådet i mellomkrigstiden en redsel for katolikker og katolisisme, som ble gjenspeilet i

teologiske foredrag, artikler i tidsskrifter og i lærebøker. Også i det katolske bladet *St. Olav* ser man en fiendtlig holdning til protestantene i disse årene. Selv om det i årene etter krigen fant sted et merkbart omslag i holdningen til den katolske kirke i Norge, ikke minst på bakgrunn av det nye fellesskap og den religiøse renessanse som krigen hadde skapt (*Eidsvig* 1993:326), virker det som om de gamle holdninger hang igjen hos store deler av «kristen-folket».

Det skulle gå 142 år fra Grunnlovens forbud mot jesuitter ble vedtatt i 1814 til forbudet ble opphevet i 1956. Som vi har sett, skyldtes opphevelsen ikke minst press på Norge på grunn av internasjonalt arbeid med menneskerettigheter, herunder prinsippet om religionsfrihet. Men også at det i Norge var skjedd en endring i kirkenes forhold til hverandre gjennom økumenisk arbeid. I tillegg var et viktig argument for Den norske kirkes ledere at det kristne budskap ikke skulle forsvares gjennom statlig makt og lovparagrafer, men gjennom Ordet.

Kilder

Stortingsproposisjon nr. 202 1952, s.3-10.

Stortingstidende 1956: Endring i Grunnlovens § 2 (jesuitterparagrafen), s.2916-3018.

Bern I. Eidsvig 1993: "Den katolske kirke vender tilbake", s.143-425 i *Den katolske kirke i Norge. Fra kristningen til i dag*. Red: J.W. Gran, E. Gunnes, L. R. Langslet. Oslo: Aschehoug.

Fra *St. Olav* nr. 21 1956:

Høyres Harald *Torp* ga utvilsomt uttrykk for en i Stortinget fremherskende mening om sakens opplegg da han sa:

«Jeg skulle likevel hatt all respekt for den argumentasjon som føres mot opphevelse av jesuitterparagrafen, hvis den hvilte på personlig tilegnede erfaringer om jesuittene. Men hverken som individer eller som folk har vi ervervet noen erfaring om jesuitter, fordi jesuitter har vært forbudt adgang til riket helt siden 1624. Det argumentasjonen mot opphevelse av jesuitter

paragrafen hviler på, er fortrinnsvis lesning, ja, så å si utelukkende lesning. Og det skal villig innrømmes at det er lest atskillig i Stortinget om jesuitter i de senere uker, men de som har kolportert den litteratur har – jeg har nesten lyst til å si med jesuitisk nidkjærhet – sørget for at det bare blir lest de skrifter og publikasjoner som stiller jesuittene i det ugunstigste lys...

Jeg vil slutte med å si at til Norges rike har praktisk talt alle adgang, *unntatt jesuittene*. Til Norges rike har hedninger og

ateister adgang, og de må gjerne bære sin tro eller mangel på tro til skue, og propagandere så meget de vil for sine synsmåter. Til Norge har endog de som vil styrte tronen og alteret adgang. De tåles... men jesuittene tåles ikke. Og dog er det på alle hold enighet om at en hel del av disse jesuitter er høyreiste og noble personligheter, anstendige og ærbare i all sin ferd, og *kristne*. Jeg tror nok at mange av dem vil finne adgang til Guds rike, om de fortsatt formenes adgang til Norges rike.»

katolsk tro – et positivt budskap!

PAVE BENEDIKT XVI I SAMTALE MED TYSKE PRESSEFOLK

Pave Benedikts reise til sitt hjemlige Bayern er forlengst over når dette leses. Før reisen stilte han imidlertid opp til intervju – en nærmest uhørt gest fra pavelig hold! – med fire sentralt plasserte tyske journalister. Her understreket han bl.a. at «kristendom, katolisisme, ikke er en samling forbud, men et positivt budskap», og at paven «som alle vet, ikke er noen enehersker». Her følger en redigert utgave av samtalen, som Vatikanradioen formidlet i sin helhet.

Gjenoppdage Guds menneskelige ansikt

Hvilke temaer ville paven ta opp under sitt besøk på gamle trakter? undret journalistene innledningsvis. Han ville, svarte Benedikt, ganske enkelt la liturgien angi tonen. «Men det grunnleggende tema er at vi må gjenoppdage Gud, og da ikke en hvilken som helst Gud, men den Gud som har et menneskelig ansikt, for når vi ser Jesus Kristus, ser vi Gud. Vi må finne veien til forsoning og fredelig sameksistens i denne verden – veier som leder til fremtiden. Hvis vi ikke lar vi oss lede av lyset ovenfra, finner vi ikke de veier som fører til fremtiden.»

Om dem katolske kirkes situasjon i Tyskland sa Benedikt at den selvsagt har sin «karakteristiske farge», men at den samtidig er en del av Vesten, som i våre dager opplever «en ny og drastisk opplysningstid eller sekularisme. Det er blitt vanskeligere å tro fordi vi nærmest har fylt opp verden med oss selv. Vi møter så å si ikke Gud direkte lenger. Samtidig er Vesten i dag under sterk innflytelse fra andre kulturer hvor det religiøse elementet er svært så kraftfullt. Disse kulturene forferdes når de opplever

Vestens kulde overfor Gud,» mente Benedikt. Men dette er ikke hele bildet, for vi finner også «i hele Vesten» en søken etter noe dypere. «Vi ser hvordan unge mennesker er på leting etter 'noe mer', at religionen er på vei inn igjen,» sa Benedikt.

Biskopenes kollegialitet

Hva med balansen mellom «pavens primat» på den ene side og «biskopenes kollegialitet» på den annen? ville journalistene vite. Her vil det, svarte Benedikt, alltid finnes både spenninger og likevekt, «slik må det være». Vi står i dag overfor en «polyfoni av kulturer», hvor Europa ikke lenger er den bestemmende faktor. Kristne på de ulike kontinenter begynner å finne sin egen plass og betydning, sine egne karakteristika. Vi må stadig lære mer om denne

«...andre kulturer hvor det religiøse elementet er svært så kraftfullt, forferdes når de opplever Vestens kulde overfor Gud.»

«sammensmelting av komponenter», sa paven. Viktige «instrumenter» i denne læringsprosessen er biskopenes regelmessige besøk i Roma, deres «ad limina-besøk», hvor paven samtaler direkte med hver enkelt biskop. Andre «instrumenter» er bispesynodene og konsistoriet, kardinalmøtene, som Benedikt sa han vil «avholde jevnlig og også videreutvikle».

Han understreket at «som alle vet er paven ingen enevoldshersker, men han personifiserer så å si hele kirken som kommer sammen for å

lytte til Kristus. Det hersker stor forståelse for at vi trenger en slik forenende skikkelse som garanterer uavhengighet av politiske instanser, og gjør at kristne ikke identifiserer seg for sterkt med nasjonalisme i en eller annen form.»

...en «polyfoni av kulturer», hvor Europa ikke lenger er den bestemmende faktor.

Kirken ikke «opphengt i» moralske spørsmål
Selvsagt bragte journalistene også homoekteskap, abort og kunstig prevensjon på banen, saker som de hadde merket seg at paven ikke tok opp under Verdensmøtet for familier i Valencia i juli i år. Det hadde sin gode grunn, fremgikk det av Benedikts svar, for «kristendom, katolisisme, er ikke en samling forbud – det er et positivt budskap. Det har vi nesten glemt, for vi har hørt så mye om alt det som ikke er lov, at det nå er på tide å si: Vi har et positivt syn å by på,» sa paven. Mann og kvinne er skapt for hverandre, og kjærlighetsmøtet mellom dem er til glede og velsignelse. Men «seksualitetens skala» må knytte an til kjærlighetens

utvikling og niva, *eros* og *agape* må følges ad og modnes frem mot ekteskap og familieliv, hvor nye generasjoner kan vokse frem og generasjonene vokse seg sammen. Derfor må vi først understreke det vi sikter mot og ønsker, så kan vi «i annen omgang» trekke frem det vi ikke ønsker, sa Benedikt. Når det gjelder abort, understreket han at menneskelivet begynner ved befruktningen.

«Paven... en forenende skikkelse som garanterer uavhengighet av politiske instanser, og gjør at kristne ikke identifiserer seg for sterkt med nasjonalisme i en eller annen form.»

Følgelig er abort i strid med det sjette bud: «Du skal ikke slå i hjel.»

Den katolske kirke er ikke – slik det hevdes fra kritisk hold – «opphengt» i moralske spørsmål, til fortrenning av store globale utfordringer som Aids, fattigdom og overbefolkning. Nøkkelen til fremgang på disse områdene er «utdannelse», sa paven, «det blir jeg mer og mer overbevist om gjennom de mange samtaler jeg har har med afrikanske biskoper. Ekte fremskritt blir det kun når fremskrittet tjener menneskene og gir vekstmuligheter, ikke bare når det dreier seg om teknisk 'makt', men også når det gjelder moralsk bevissthet.» Det hersker stor ubalanse mellom de tekniske muligheter den nærmest rasende utviklingen gir oss, og vår «moralske kapasitet» til å hanskkes med dem. «Følgelig er det å forme, danne, mennesker nøkkelen til det hele, etter min mening,» sa paven. En «forming» av dobbelt art hvor «det tekniske» bare er én side av saken. «Også hjertene må formes, om jeg får si det slik, vi trenger referansepunkter og må lære å bruke alt det tekniske på rett vis.»

I Afrika f. eks. søker kirken nettopp denne dobbelte satsing. Gjennom et utstrakt nettverk av skoler og prosjekter søker kirken ikke bare å formidle kunnskap og yrkesmessige ferdigheter, men også å «bidra til en velinformert samvitighet». I områder herjet av krig og stridigheter er kirken ofte den eneste intakte struktur. Og kirken er i første rekke når det gjelder omsorg for og pleie av ofre for aids, og når det gjelder å nedbygge fordommer mot de rammede og inkludere dem i lokalsamfunnet. «Bildet av kirken som en spreder av krevende og strenge 'nei' til mangt og meget, bør korrigeres,» oppsummerer Benedikt.

Kirkens fremtid – og kvinners plass

Ligger den katolske kirkes fremtid på andre kontinenter enn i Europa, hvor kristen tro later til å reduseres til en privatsak og de kristne til en minoritet? «Europa var utvilsomt kristendommens sentrum, og selv om andre kontinenter og kulturer nå spiller en like viktig rolle i verdenssammenheng, fremholder biskoper verden over likevel at vi fremdeles trenger Europa,» påpeker Benedikt. «Vi bærer fremdeles det ansvar som springer ut av våre erfaringer, fra vitenskapen til teknologien som er utviklet her, fra erfaringer på liturgiens område til våre tradisjoner og de økumeniske

erfaringer vi har samlet oss: alt dette er svært viktig for de øvrige kontinenter.»

Bør ikke kvinnes bidrag på så mange områder bli mer synlig i kirken, også i de «høyere posisjoner»? utforder journalistene. Det er et spørsmål som beskjefter ham sterkt, svarer Benedikt. Katolsk tro og tradisjonen fra apostelkollegiet gir oss ikke lov til å vigsle kvinner til prester. Men det finnes mange andre oppgaver og funksjoner i kirken enn prestens. «Kvinnene, og vi med dem, må så å si søke den plass som rettelig tilkommer dem. I dag er kvinner godt representert i Den Hellige Stols ulike avdelinger.» Men vi har et juridisk problem, påpeker Benedikt. «Ifølge Kirkeretten er det bare de som er ordinert til prest som kan ta juridisk bindende avgjørelser. Det begrenser virkefeltet, men jeg tror at kvinnene, med sin energi og styrke, med sine fortrinn, det jeg vil kalle deres 'åndelige kraft', selv vil vite å skape sitt eget rom. Og vi må prøve å lytte til Gud så vi ikke stiller oss i veien for dem, men i stedet gleder oss når det kvinnelige element får utfolde seg til fulle i kirken, slik det skjedde med Guds Mor og med Maria Magdalena.»

For mange saligkåringer?

Pave Benedikt vedgår at han til å begynne med fant sin forgjengers mange saligkåringer noe overveldende, og at man kanskje burde være mer selektiv. Selv har han søkt å desentralisere prosessen «for å gjøre disse skikkelsene mer synlige på de spesifikke stedene de kommer fra.

Kanskje er en helgen fra Guatemala ikke så interessant for oss i Tyskland og omvendt... samtidig tenker jeg at slik desentralisering er mer i tråd med den biskoppelige kollegialitet, og dertil en passende måte å understreke hvorledes ulike land frembringer ulike skikkelser som i særlig grad er virkningsfulle. Jeg har også sett hvordan disse saligkåringene rundt om berører store skarer av mennesker, og at folk sier: 'Endelig en av oss!' Så ber de til vedkommende og blir inspirert.»

Liker paven jobben sin eller er den snarere en byrde? spør journalistene avslutningsvis. «Å si 'liker' er kanskje vel sterkt, for den er svært krevende», svarer Benedikt. «Men jeg prøver i alle fall å finne gleden ved den også.» Ensom føler han seg ikke i Vatikanet, «selv om veggene kan synes vel tykke å trenge gjennom». Det man kan kalle «den pavelige familie» – besøkende av mange slag, biskoper, statsoverhoder og andre som oppsøker paven i mer personlige ærender – gjør at han, «gudskjelov», stadig møter mange slags mennesker. Store reisepaner har han ikke, han føler seg ikke sterk nok til det. Men et besøk i Israel – «et Israel hvor det hersker fred» – står høyt på ønskelisten. «Forøvrig,» sier pave Benedikt, «får vi avvente hvilke planer forsynet har med meg!»

«... vi trenger referansepunkter og må lære å bruke alt det tekniske på rett vis.»

«et bønnens hus for mennesker av alle tungemål og nasjoner»

ST. OLAV KIRKE I OSLO 150 ÅR

BISKOP BERNT EIDSVIGS PREKEN VED FESTMESSEN 24. AUGUST 2006

Det er en stor glede for meg å feire denne messen sammen med dere, St. Olavs kirkes menighetslemmer og deres gjester. Det er på dagen 150 år siden kirken ble innviet. I mer enn 300 år hadde Norge vært uten et permanent katolsk gudshus.

Kirkens bygningshistorie fra arbeidene ble påbegynt 27. april 1852 til de ble avsluttet fire år senere, er beretningen om økonomiske kriser og kollektreiser på kontinentet, om heroiske presters innsats og stor generøsitet fra enkeltpersoners side, særlig dronning Josefine.

Christiania-Posten for den 25. august 1856 kunne fortelle at biskop Studach fra Stockholm forrettet ved St. Olavs kirkes innvielse, og ble assistert av to katolske prester. Han preket om tollereren Sakkeus. Kirken, hevdet avisen, ble viet til St. Olav på grunn av dronning Josefine, som på morssiden nedstammet fra ham.

Går vi noen ganske få år lenger tilbake i tiden, for å være helt nøyaktig til den 1. oktober 1842, hadde 37 katolikker bosatt i Christiania skrevet en petisjon til kong Carl Johan og bedt om tillatelse til å opprette en menighet med prest. Ingen av dem hadde navn som høres norske ut. Det Kongen på grunnlag av uttalelser fra Det teologiske fakultet, Christiania biskop og andre

tok stilling til, var en begrenset religionsfrihet for katolske utlendinger – noen med norsk statsborgerskap – som var bosatt i hovedstaden. Kongen var imøtekommende, og første påskedag 1842 fant den første offisielle gudstjeneste sted i et midlertidig kapell i en bygård. Vi bemerker at Christiania biskop Sørenssen «gjerne ville ha vært til stede», men hadde rimeligvis selv forpliktelse en påskedag. Han sendte sin sønn og datter. Vi kan i dag glede oss over at fungerende biskop, Olav Dag Hauge, selv er til stede, og jeg har fornemmelsen av at biskop Ole Christian Kvarme ber en bønn for oss i Roma, hvor han er i dag.

Den lille menighet kirken ble bygget for, kanskje 80 personer, hadde nok en viss selvbevissthet. De representerte ikke bare den største kristne kirke, men også den lengste periode av kristendommens historie i Norge.

I dag har menigheten vokst seg stor, altfor stor

for bygningen. Ved årsskiftet var det registrert rundt 10 000 troende fra mer enn 140 nasjoner; her er kanskje like mange uregistrerte. Det ville overraske meg om noen annen kirke i Norge hadde en større søkning til søndagens gudstjenester enn nettopp St. Olav. Dette er ikke sagt i triumfalistisk hensikt, snarere i undring over at denne beskjedne bygning hver søndag fylles gang på gang av mennesker fra hele verden.

Vi feirer en kirke vi er glad i, ikke på grunn av dens strålende arkitektur eller kostbare skatter, men fordi den er et bønnens hus for mennesker av alle tungemål og nasjoner, og fordi den står under Hellig-Olavs særlige beskyttelse. Fra menighetens aller eldste tid representerer den et kristent tilfluktssted langt hjemmefra, og gjør det stadig for flertallets del. Her har de fått og her får vi hjelp til å leve som katolikker i Norge. Uansett nasjonalitet, Kirken er den troendes fedreland.

Her er Guds hus og himlens port, sang vi i inngangssalmen. Det er hva tollereren Sakkeus

opplevde i sitt eget hus da Jesus tok inn hos ham. Jesus sier til ham: «I dag er frelse kommet til dette hus.» For meg som bor og arbeider rett ved siden av, er St. Olavs kirke Guds hus og himmelens port, et frelsens sted. Jeg ser klare tegn på det fra mitt vindu. Huset ser kanskje litt shabby ut. Det slites av de mange besøkende, det blir svart av de tusener av lys som tennes her. Det er knapt noe tidspunkt på døgnet når det er helt stille i dette området. Men jeg vet at hver gang jeg går inn her, sent eller tidlig på dagen, finner jeg noen som ber, stille mennesker som har søkt og funnet et sted for Gud.

Så ber jeg dere som er St. Olavs menighet: Vær dere bevisst hvor privilegerte dere er. Takk Gud for deres kirke i dag. Gjør det i takknemlig bønn for dem som har tjent og for dem som virker her som prester, sakristaner, organister, i det karitative arbeid, for alle som holdt den i hevd som Guds hus. Dere gir kirken hva den måtte mangle av skjønnhet når dere fyller den. Ta dette vakre med dere ut i verden når dere går herfra. ●

Foran St. Olav kirke i 1933: Kristi Legems fest

kardinaler braker sammen

JOSEPH RATZINGER OG WALTER KASPER
OM UNIVERSALKIRKEN OG LOKALKIRKENE

AV FREDRIK HANSEN

Seriøse teologiske debatter innen den katolske kirke tiltrekker seg sjelden mye oppmerksomhet og forblir ofte akademiske spørsmål uten videre interesse utenfra. Et unntak er den nå legendariske dialogen i årene 1992 til 2001 mellom daværende kardinal Joseph Ratzinger og kardinal Walter Kasper om forholdet mellom universalkirken og lokalkirkene. Denne artikkelen søker å presentere en oversikt over dialogen og dens bakgrunn.

Som det meste av katolsk ekklesiologisk tenkning i dag, baserte dialogen seg på Det 2. Vatikankonsils dokumenter, og da i første rekke *Konstitusjonen om Kirken, Lumen Gentium* (LG, 1964). Det grunnleggende teologiske tema som ble behandlet, var forholdet mellom universalkirken (den verdensomspennende kirke – den katolske kirke) og lokalkirkene (bispedømmene), også kalt partikularkirkene.¹

Både konsilets ekklesiologi og forholdet mellom universalkirken og lokalkirkene er viktige elementer av

den såkalte *communio*-eklesiologien, som Bispesynoden i 1985 fremsatte som det mest sentrale kirkesyn i konsilets dokumenter.² Dette kirkesynet plasserer Kirken og Kirkens mysterium innen Guds mysterium, og det ser den enhet

«Communionis notio»

Som et relativt nytt begrep innen katolsk teologi generelt og mer spesifikt innen ekklesiologien, ble *communio* viet enorm interesse etter konsilet og synoden. Hensikten var å gjøre begrepet mer tilgjengelig, klargjøre dets grenser og identifisere dets bruksfelt. I et forsøk på å rettlede dette arbeidet og hindre misforståelser og feilaktig bruk av begrepet, utga Troslærekongregasjonen i 1992 dokumentet *Communionis notio – Brev til den katolske Kirkes biskoper om aspekter ved forståelsen av Kirken som communio* (CN).

CN begynner med å understreke *communio* som et både nyttig og interessant begrep for katolsk ekklesiologi, et begrep som både favner Kirkens guddommelige opphav og mål og Kirkens søken etter enhet. Videre gjorde CN

Fredrik Hansen er prestestudent for Oslo Katolske Bispedømme med studier fra Oslo og London, nå i menighetspraktikum i St. Franciskus Xaverius i Arendal. Teologisk hovedoppgave om biskopenes plass i katolsk ekklesiologi fra kirkefedrene til Det 2. Vatikankonsil og frem til i dag.

det klart at Kirken som *communio* både må sees konkret og synlig i verden (ved apostolisk lære, sakramentene og hierarkisk struktur), og usynlig og abstrakt som enheten mellom Gud og mennesker og mellom alle dem som deler troen på Kristus. Disse kan, ifølge CN, ikke adskilles eller sees alene.

Den mest interessante del av CN i vår sammenheng er del II: *Universalkirken og lokalkirkene*. Her forsøker Troselærekongregasjonen, ved hjelp av *communio*, å fremsette enkelte prinsipper i forhold til universalkirken og lokalkirkene. I likhet med forholdet mellom paven og biskopene, er forholdet mellom universalkirken og lokalkirkene preget av nødvendigheten av å holde sammen og i likevekt flere elementer samtidig: Universalkirken og lokalkirkene er begge avhengige av hverandre og eksisterer samtidig i hverandre; Kirken kan ikke være enten lokalkirkene eller universalkirken, men må være begge – og like mye begge. Og mens universalkirken ifølge Trosbekjennelsen er *en, hellig, katolsk og apostolisk*, er lokalkirkene de konkrete realiteter hvor universalkirken blir synlig og eksisterer rundt om på jorden – det er «i og av disse lokale kirker den ene og udelte Kirke består» (LG 23).

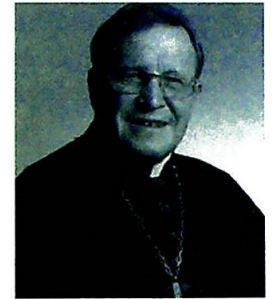
For klart å utelukke en tenkning som anser universalkirken som kun et resultat av alle lokalkirkene sammen (lokalkirke + lokalkirke + lokalkirke = universalkirken), og et syn på Kirken som en organisasjon på linje med andre menneskelige organisasjoner, fremsatte CN (art. 9) følgende påstand: «[universalkirken] er ikke resultatet av [lokalkirkenes] fellesskap, men er i sitt grunnleggende mysterium en realitet som både ontologisk og tidsmessig kommer før hver individuelle [lokalkirke].» Altså, universalkirken eksisterte som mysterium hos Gud før tiden, og den oppstod tidsmessig som faktisk realitet før noen lokalkirke så dagens lys. Det var CN, denne setningen og dens begrunnelse som satte den nevnte dialogen i gang.

Kasper reagerer

Dog ikke umiddelbart: Det tok syv år før Walter Kasper (den gang biskop i Rottenburg-Stuttgart) kom med sin innledende kritikk av CN i et festskrift til en av sine tyske bispekolleger. Slik kritikk fra en av Kirkens mest fremstående teologer og biskoper gikk selvsagt ikke upåaktet hen! For Kasper representerte CN en snuoperasjon (*Umkehrung*), som gikk bort fra

konsilets budskap om biskopenes medansvar – sammen med paven – for hele Kirken og lokalkirkenes teologiske stilling som noe mer enn administrasjonsdistrikter. Samtidig leste han ut av CN et under hånden (*unter der Hand*) likhetstegn mellom universalkirken og paven og kurien i Roma, noe som også innebærer en snuoperasjon. I et dokument som understreket universalkirken, skaper dette et meget skjevt bilde, hvor det nødvendige avhengighetsforholdet mellom universalkirken og lokalkirkene og deres samtidighet, ifølge Kasper, falt helt bort.

Kasper ser heller ingen grunn til at universalkirken har forrang i tid fremfor lokalkirkene. CNs bruk av den Hellige Ånds komme på pinseudag over forsamlingen av de tolv apostler, Jomfru Maria og andre disipler som grunnlag for dette syn, blir for Kasper noe tynt. I hans øyne er dette «en konstruksjon fra Lukas», da det samtidig med denne samlingen fantes fellesskap av troende i f. eks. Galilea.

Kardinal Walter Kasper,
president for Det pavelige råd
for fremme av kristen enhet

Ratzinger svarer

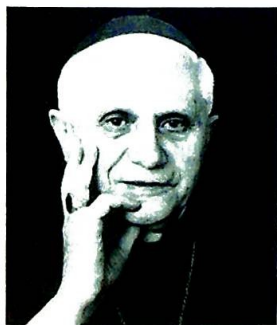
Året etter, i 2000, kommenterer Ratzinger – i en profilert italiensk forelesning om konsilet – utspillene fra Kasper. Selv om Ratzinger ikke nevner Kasper ved navn, slik Kasper ikke nevnte Ratzinger direkte, er det åpenbart at de taler til hverandre. Et vedvarende poeng for Ratzinger – og det er viktig å understreke – er at CN ikke er hans eget dokument, men kommer fra Troselærekongregasjonen. Selv om han som kongregasjonens prefekt undertegnet CN, hevdet Ratzinger både før og etter dette alltid sin rett til å uttale seg som «privat teolog» – d.v.s. uttale seg offentlig i teologiske spørsmål basert på egne akademiske meritter, uavhengig av hans embete som Kirkens ledende forsvarer av troen. I denne forbindelse gjør han det for å forsvare CN mot urettmessige angrep.

Begrepet '*communio*'
favner både Kirkens
guddommelige opp-
hav og mål og dens
søken etter enhet.

Ratzinger går først hardt ut og kritiserer teologer som til stadighet angriper Troselærekongregasjonens dokumenter, og derfor reelt ødelegger dokumentenes mulighet til å bistå katolsk teologi. Dette virker også for Ratzinger som en taktikk først og fremst rettet mot å øke teologenes egen prestisje og profil.

Deretter begynner han sitt teologiske forsvar av setningen i art. 9. Universalkirkens ontologiske pre-eksistens er for Ratzinger åpenbar og vel dokumentert i både det Gamle Testamentet (Kirken er som Israel tiltenkt før tiden), det Nye Testamentet (bl.a. når Paulus taler om det himmelske Jerusalem som bilde på Kirken og vårt opphav, («vår mor» – Gal 4.26) og hos kirkefedrene (Klement av Roma og Hyrden fra Hermas) som i CN. Ratzinger anser en manglende forståelse av universalkirkens ontologiske forrang som ensbetydende med en manglende teologisk vilje til å identifisere noe konkret under begrepet *universalkirken*. Dette gjør

lokalkirkene til det eneste reelle, og universalkirken kun til et svevende begrep. Dette gir igjen grobunn for en rent sosiologisk studie av Kirken, som fjerner den fra Gud, en tanke uforenelig med *communio-ekklesiologien* og katolsk tradisjon generelt. Den tidsmessige forrangen, understreker Ratzinger, er mer vrien. Samtidig må fellesskapet i

Daværende kardinal Ratzinger, prefekt for Troskongregasjonen

Jerusalem sees som mer enn bare fysiske personer samlet. De tolv apostlene er det fullstendige bilde på det Nye Israel, hvor Kirken ved Åndens komme blir virkelig og sendt ut for å bringe Evangeliet til verdens ende.

«Vennskapelig uoverensstemmelse»

Kort tid etter Ratzingers forelesning svarte Kasper i en tysk artikkel med undertittelen *En vennskapelig uoverensstemmelse med kardinal Joseph Ratzingers kritikk*, hvor han kommenterer Ratzingers punkter mer direkte, samtidig som han også går mer i dybden. Det ble også nå klart at de forholdt seg direkte til hverandre, og CN forsvant noe inn i bakgrunnen.

Kasper begrunner sin opprinnelige reaksjon

med sin erfaring som biskop i et større bispedømme i Tyskland, hvor han opplevde at lokalkirkens egenart, behov og realiteter drev bort fra universalkirken eller kom i direkte konflikt med krav og forordninger fra universalkirken (Vatikanet). Med dette som bakgrunn understreket Kasper at forholdet mellom universalkirken og lokalkirkene ikke kan forstås kun som et teoretisk spørsmål, men må sees i sammenheng med historie og virkelighet i dag. Fra det Nye Testamentet av ser man en bevegelse fra nærmest uavhengige lokalkirker, som da Paulus skriver til «Guds Kirke i Korint» (1Kor 1.2 / 2Kor 1.1), til større organisasjon og tettere bånd mellom lokalkirkene, bånd som gradvis førte til den lederfunksjon Roma har i dag. Det var dette patristiske syn på lokalkirkenes viktighet, nødvendighet og selvstyre som ble tatt opp under Det 2. Vatikankonsil.. Når CN så sterkt vektlegger universalkirken og undergraver lokalkirkene, fører det til en uholdbar situasjon, fjernt fra Kirkens historie og konsilets lære.

Ingen «langvarig teologisk konflikt»

Ratzinger svarer i en artikkel i det amerikanske katolske tidsskriftet *America* året etter Kaspers artikkel. Hans videre argumentasjon, og i bunn og grunn Kaspers endelige svar i samme tidsskrift kun uker senere, endrer ikke stort, men beveger seg gradvis inn i mer og mer kompliserte eksegetiske og teologiske tankebaner (bl.a. omkring 1800-tallets tyske eksegesi), som faller noe utenfor denne artikkelens rekkevidde. Samtidig viderefører de sine synspunkter.

Det som er viktig, er at både Kasper og Ratzinger i sine siste bidrag legger vekt på å understreke at det ikke finnes noen grunnleggende teologisk uenighet mellom dem, eller at det eksisterer noen form for fiendskap eller konflikt dem imellom. For å understreke dette, fremsetter Kasper tre grunnprinsipper som både Ratzinger, han selv og alle andre katolske ekklesiologer erkjenner som sanne:

- Jesus Kristus grunnla kun én Kirke, en Kirke som «subsistit in», den katolske Kirke.³
- Denne ene Kirke eksisterer «i og ut av lokalkirker» (jmf. LG 23).
- Lokalkirkene er ikke provinser eller distrikter i universalkirken, og universalkirken er ikke summen eller resultatet av alle lokalkirkene.

Dette fører oss til det nærmeste man kan komme en konklusjon, da dialogen mellom de to (i alle fall offentlig) ble avsluttet med innleggene i *America*.

Det 2. Vatikankonsils forsøk på å balansere det noe ensidig pavesentrerte kirkesyn fra Det 1. Vatikankonsil, baserte seg på en utførlig lære om biskopene og bispekollegiet og vekket til live i Kirken et syn på lokalkirkene som i stor grad hadde vært glemt siden kirkefedrenes tid. Dette toppet seg i læren om kollegialitet, som fastsatte at biskopene (i bispekollegiet), i egenkap av apostlenes etterfølgere, sammen med biskopen av Roma, Peters etterfølger, leder Kirken.

Samtidig understreket konsilet pavens primat og ufeilbarlighet *ex cathedra* og var meget påpasselig med å se bispekollegiet, ikke bare som biskopene, men alltid sammen med paven. Men konsilet utarbeidet ingen klare teologiske eller praktiske løsninger for hvordan man i virkeligheten skulle se forholdet mellom paven og biskopenes felles, kollegiale ledelse av Kirken, eller lokalkirkenes forhold til universalkirken. Man satt igjen med de to Vatikankonsiler ved siden av hverandre, men uten noen effektiv nøkkel til hvordan de skulle settes sammen.

Meningsutvekslingen mellom Kasper og Ratzinger er i mine øyne et direkte resultat av denne ekklesiologiske «balansekunsten» som de to siste konsilene har etterlatt Kirken. I et teo-logisk landskap hvor to noe ulike kirkesyn ope-rerer sammen og innehar samme autoritet,

vil det være rom for ulike og like korrekte synspunkter. Både Kasper og Ratzinger står trygt på katolsk grunn og er innforstått og enige med Kaspers tre «prinsipper», og begge benytter konsilets dokumenter i sine argumenter, men kommer til ganske forskjellige konklusjoner. Meningsutvekslingen understreker fremfor alt behovet for nyans og varsomhet i omgang med Kirkens ekklesiologiske arv, og problematiserer virkelig utsagn som «*Konsilets budskap er ...!*»

¹ Begrepene *lokalkirke* og *partikularkirke* brukes om hverandre i konsildokumentene, og det pågår fortsatt teologiske diskusjoner om hvilket begrep som er mest korrekt. Jeg bruker her konsekvent *lokalkirke*, da det klartest uttrykker bispedømmets konkrete og territoriale natur.

² Bispesynoden i 1985 hadde Vatikan II som sitt tema, og ble sammenkalt for å evaluere konsilets lære og gjennomføringen av konsilets reformer etter at konsilet ble formelt avsluttet i 1965 av pave Paul VI.

³ Det latinske begrepet "*subsistit in*" kommer fra LG 8, og er oversatt til norsk som "finnes i". Hele setningen lyder: *Denne Kirke, stiftet og ordnet i denne verden som et samfunn, finnes i den katolske Kirke, styrt av Peters etterfølger og de biskoper som står i kommunion med ham*. Tidligere katolsk ekklesiologi så forholdet mellom Kristi Kirke og den katolske Kirke som et enkelt likhetstegn: Kristi Kirke er den katolske Kirke. Vatikankonsilet forsøkte å nyansere dette bilde, både i forhold til økumeniske forhold, samt erkjennelsen av at Kristi Kirke er "en, hellig, katolsk og apostolisk", og at den katolske Kirke mangler den fullstendige fylden av hva dette innebærer, både da det finnes andre kristne grupper utenfor, og som en Kirke av syndige mennesker. Samtidig involverer begrepet en klar identifikasjon og understreker at den katolske Kirke var, er og forblir den Kirke på jorden som ble stiftet av Kristus og har i seg selv det nærmeste noen kommer fylten.

Ratzinger og Kasper

28/05/92	Troslærekongregasjonen utgir CN
1999	Kasper: <i>Zur Theologie und Praxis des bischöflichen Amtes</i>
2000	Ratzinger: <i>Lecclesiologia della costituzione Lumen Gentium</i>
Des. 2000	Kasper: <i>Das Verhältnis von Universalkirche und Ortskirche</i>
19/11/01	Ratzinger: <i>The Local Church and the Universal Church: Response to Walter Kasper</i>
26/11/01	Kasper: <i>Letter of Reply</i> 0,5

skråblikk på HVPU-reformen – 16 år etter gjennomføringen

AV KRISTIN HEFFERMEHL

Et samlet Storting stod bak HVPU-reformen av 1990. Hvordan er det gått med reformens gode intensjoner og store løfter? Noen har opplagt fått en bedre tilværelse, andre er blitt svært ensomme.

For 16 år siden ble du gjerne mottatt av kjenninger når du skulle over Sundbrua til Helgøya i Mjøsa. Det kunne f. eks. være tvillingene som hadde Downs syndrom, eller Eva eller Henry som ikke hadde noen klar diagnose, men som begge avgjort hørte til kategorien psykisk utviklingshemmet. Henry hadde speiderlue og gjorde speiderhilsen når bilene kjørte forbi. På parkeringsplassen til institusjonen Toftes Gave var bilene sikret omsorgsfull gratis bevoktning. Ole-Morten og vennene hans skjøttet sin selvpålagte oppgave med stor entusiasme.

Toftes Gave var i 1990 både en stor institusjon og mange små, i likhet med mange andre steder (som Grimebakken og Orkerød og Åkershagan). Henry og Ole-Morten bodde f.eks. i småkollektiver omgitt av kompetente hjelpepleiere, mens andre beboere hadde funksjonshemninger som gjorde et sykehjemstilbud nødvendig. Det sykehjemmet hadde de på Toftes Gave. I dag er disse institusjonene i det store og hele nedlagt.

Tilbake er noen sykehjem som både rommer psykisk utviklingshemmede og andre mennesker med stort pleiebehov.

Når man skal vurdere HVPU-reformen av 1990, som et samlet Storting stod bak, er det viktig å huske at begrepet «psykisk utviklingshemmet» spenner over et vidt register av forskjellige typer og grader av mangelfull fungering. Reformen skulle hjelpe tidligere institusjonsboere over i en normal tilværelse – de skulle leve som alle oss andre. Men for mange voksne psykisk utviklingshemmede gir det liten mening å bo i en leilighet omgitt av hesblesende yrkesmennesker som slett ikke har tid til å bry seg om dem.

Hvor er det så blitt av alle de tidligere institusjonsboerne? Noen har opplagt fått en bedre tilværelse, slik forutsetningen var. I egen leilighet i Brummundal sitter f.eks. en tidligere Toftes Gave-beboer, psykisk utviklingshemmet autist, som maler bilder som selger godt i lokalmiljøet. Tilværelsen utenfor institusjon har ikke gjort ham mer sosial, men dyktige hjelpere har fått ham til å bruke de kreative evnene han

*Kristin Heffermehl er lektor
ved Oslo Katedralskole*

har. Også mange sosialt velfungerende har fått det godt i sine små bokollektiver og leiligheter, med gode venner i nærheten og samtidig anledning til å kunne trekke seg tilbake til sitt eget når de føler for det.

Andre er blitt svært ensomme. Det kan bl.a. skyldes at bokollektivet av økonomiske årsaker blir inndratt, og mennesker som har bodd sammen i lang tid, blir spredt rundt på måfå. Slik holdt det nylig på å gå i Vestnes kommune. Hadde ikke pårørende og en våken presse skapt blest om saken, og i tillegg koblet inn advokat, ville fire damer i dag fristet hvert sitt ensomme liv på hver sin hybel uten mulighet for naturlig kontakt med hverandre. Eksemplet er dessverre bare enestående ved at saken fikk en lykkelig utgang!

Andre steder er arbeidstilbudet den psykisk utviklingshemmede hadde i 1990, av økonomiske årsaker falt bort. Det er ille å være såkalt normal arbeidsledig, med den sosiale isolasjonen en slik tilværelse kan medføre. Enda verre er dette for et menneske med psykisk utviklingshemning, som ikke har initiativ til å fylle livet med mening når det ikke er noe arbeid å gå til hver dag.

Men det er ikke bare snakk om fysisk isolasjon og ensomhet. Normalsamfunnet er brutalt i sine effektivitetskrav. En person med lett psykisk utviklingshemning vil ofte oppleve å komme til kort overfor disse kravene. I institusjonene var mennesker med lett psykisk utviklingshemning gjerne vinnerne. De ga spontant sosialt samvær til kontaktsugne omgivelser og skapte et liv rundt seg som ble verdsatt.

Å skru tiden tilbake og bygge opp igjen de store institusjonene er neppe veien å gå. Vi må være glad for at foreldre til barn med psykisk utviklingshemning slipper å sende dem langt av gårde, og istedenfor får et tilrettelagt tilbud i nærmiljøet. Men for de psykisk utviklingshemmede i institusjon innebar HVPU-reformen et løfte om at de skulle få det minst like bra utenfor institusjonen.

Til tross for HVPU-reformens gode intensjoner ble Henry aldri noe medlem av det lokale speiderlag, og Ole-Morten ble aldri profesjonell parkeringsvakt. Det ville forutsatt tilrettelegging, og for Ole-Mortens vedkommende er det uansett ikke sikkert at innsatsen ville vært så stabil at hans eventuelle yrkesaktive liv ville blitt noen suksess. Men innenfor sin lille verden hadde de noe å gi som mottakerne satte pris på.

Hvilken pris er vi såkalt normale nå villige til å betale for å gi dem og mange av deres likesinnede tilbake følelsen av egenverd? For 16 år siden ble det sagt at det skulle ikke stå på penger. Men de pengene er nå for lengst brukt opp. Ansvaret faller på mer eller mindre fattige kommuner med varierende grad av kompetanse og vilje til å gjøre noe for disse menneskene. Uansett er det i mange tilfelle umulig å kjøpe et godt miljø. Dermed har reformen spilt fallitt i forhold til mange av dem den skulle hjelpe.

Reformen har spilt fallitt i forhold til mange av dem den skulle hjelpe.

en kirkens mann – midt i verden

OM TEOLOGEN HANS URS VON BALTHASAR

AV KARDINAL JOSEPH RATZINGER

I fjor var det 100 år siden Hans Urs von Balthasar, en av forrige århundres store katolske teologer, ble født. Han døde i 1988. Den hellige Augustins ord om at «hele vårt arbeid i dette liv... består i å helbrede hjertets øyne, slik at de kan få se Gud,» egner seg godt som «oppsummering av det Balthasar ville,» sa daværende kardinal Joseph Ratzinger i sin preken, på pave Johannes Paul IIs vegne, ved rekviemmessen for von Balthasar. Prekenen, gjengitt nedenfor, gir innblikk i von Balthasars liv og sentrale tanker i hans teologi.

Vi er i dag kommet sammen for å anbefale vår avdøde bror Hans Urs von Balthasar til den guddommelige barmhjertighet. Sorg og trøst møtes når et troende menneske dør. Vi sørger fordi han ikke lenger er midt iblant oss. Aldri mer blir det noen samtale med ham, aldri mer får vi rådføre oss med ham. Sikkert kommer vi ofte i fremtiden til å trenge ham, men da vil vi søke ham forgjeves.

Likevel erfarer vi trøst midt i sorgen. Livet til Balthasar lærte oss jo å tro. Hans vitnesbyrd gir oss et håp, både for ham og for oss selv: «Jeg vet at min frelser lever» (Job 19,25). Vi vet at de avdødes sjeler er levende i den oppstandne Herres legeme. Hans legeme beskytter dem og bærer dem frem til den felles oppstandelse. I hans legeme, som vi mottar, er vi fremdeles nær hverandre. I Herrens legeme berører vi hverandre.

I denne stund dreier det seg ikke om en

vurdering av livsverket til Hans Urs von Balthasar. Det vi her må gjøre, er å ta imot den trøst Guds ord tilbyr oss i Kristi legemes fellesskap. Og denne trøst opplever vi når vi ser på hva denne teologen faktisk gjorde.

Teologen Henri de Lubac sa at Balthasar «kanskje var vår tids lærdeste menneske». Han skrev om alt fra førsokratikerne til Freud, Nietzsche og Bert Brecht. Han kjente til hele den vestlige verdens arv i filosofi, litteratur, kunst og teologi. Men det var ikke intellektets vitebegjær som drev ham, heller ikke tanken om den «makt» en slik viten ville kunne gi ham. Det han gjorde var – for å si det med kirkefedrene – å «røve Egyptens skatt» for å integrere den i troens sfære. Og han visste at bare i et hjerte som har gjennomgått en omvendelse, kan denne skatt bli fruktbar. Der hvor omvendelsen mangler, blir verdens «skatt» til en byrde som ødelegger mennesket, i den forstand at den som

mye vet, blir deprimert når han tenker på det han *ikke* vet. Og da fortviler man, fordi man skjønner at man har forsømt det viktigste av alt, nemlig det å være menneske, det å leve!

Augustin sa en gang: «Hele vårt arbeid i dette liv, mine brødre, består i å helbrede hjertets øyne, slik at de kan få se Gud.» Disse ord kan godt tjene som en oppsummering av det Balthasar ville. Også han ville helbrede hjertets øyne, slik at de kunne få se det viktigste av alt, nemlig Gud, han som er opphav og mål for verden og for vårt eget liv. Augustins ord tilsvarer også det vi kunne kalle det *johanneiske* i Balthasars sjel.

Vi hørte nettopp evangeliets ord: «Dette er det evige liv, at de kjenner deg, den ene sanne Gud, og Jesus Kristus, som du har sendt» (Joh 17:3). Det evige liv er ikke det liv som kommer senere, liksom «etterpå». Et slikt liv ville nemlig ikke være evig! Nei, dette er det eneste, virkelige liv. Det viktigste for Balthasar var den erkjennelse som er liv. Det dreide seg for ham om livet. Han var jo selv et levende menneske og dermed et menneske som gav til andre. For livet er alltid skapende og givende.

«Dette er det evige liv at de kjenner deg.» I alt han gjorde, søkte teologen Balthasar sannheten og livet. Overalt søkte han «sporene» etter den levende Gud. Hvor fikk man skimt av Guds sannhet? Hvor var «vinduen» som kunne åpne for utsyn mot ham? Overalt forsøkte Balthasar å oppdage stier som førte ut av endelighetens fengsel og inn til helheten, til sannheten. Og nettopp derfor visste han at vi mennesker snart møter en grense. Den levende Gud, han som våre tanker aldri helt ut kan forstå, oppdager vi der hvor alle våre begreper bryter sammen. Til syvende og sist er det han som viser seg for oss og gir seg til kjenne for oss på en måte som overgår enhver menneskelig tanke.

Det var derfor Balthasar snakket om den «knelende teologi». Han skjønnte at teologen arbeider i spenningsfeltet mellom tilbedende lydighet og ydmyk kjærlighet. Han skjønnte at teologien kun fødes i bønnens møte med den levende Gud. Han visste at Gud er større enn alle våre tanker, «større enn vårt hjerte». Og derfor bøyd han seg for det «konkrete» ved Gud. For det er i et menneskes ansikt – d.v.s. i Jesus Kristus – at Gud møter oss på en uendelig større måte enn i alle de «mystiske» negasjonene

som aldri beveger seg bortenfor det rent menneskelige.

Denne tankens lydighet tillater den levende Gud å føre oss enda lengre enn selv mystikkens høyeste opplevelser, og den ble meget konkret i Hans Urs von Balthasars eget liv. Han ønsket ikke selv å bli prest, og tanken om en karriere som teolog eller som en «kirkens mann», var helt fremmed for ham. Han studerte tysk litteratur, men var ikke helt sikker på om han burde velge en karriere innen musikk eller litteratur. Da møtte han det vi kanskje kunne kalle hans «fikentre» (jfr. Joh 1: «under fikentreet så jeg deg»). Det var faktisk under et tre ute i skogen at han plutselig opplevde sikkerheten: Det er prest du må bli og på *ignatiansk* vis! Hele livet igjennom levde han en ekte, ignatiansk lydighet. Han fulgte ikke sin egen vilje. Nei, han ble ført på en vei som ikke i det hele tatt tilsvarte hans egne ønsker. Og nettopp slik ble hans vilje og hele hans person stadig friere og renere. Siden han levde i lydigheten, var det helt opplagt for ham at teologien ikke er noe man pønsker ut, men noe man tar imot. Og slik ble han i ordets dypeste forstand en kirkens mann.

Hans viten om kirkens svakheter, om kirkens nød, var slett ikke bare teoretisk. Dette var en smerte han fikk oppleve livet igjennom. Han erkjente noe Augustin sa: «Vår vinter er jo Kristi skjulthet.» Sikkert var det som Hans Urs von Balthasar skrev om påskeaften, delvis frukten av hans møte med Adrienne von Speyr, men det var også frukten av hans lidelse under Guds tilsynelatende fravær i kirken. Samtidig visste han med Augustin at «selv i vintertiden lever roten videre». Og vi lever bare når det er denne roten som nærer oss.

Derfor avviste han enhver teologi som ved en vilkårlig tenkemåte prøver å gjøre seg

Overalt søkte han «sporene» etter den levende Gud. Hvor fikk man skimt av Guds sannhet? Hvor var «vinduen» som kunne åpne vei for ham?

Balthasar snakket om den «knelende teologi»... teologien fødes kun i bønnens møte med den levende Gud.

«interessant». Slike forsøk produserer ikke annet enn tomme påstander, som ikke kan bevises. Balthasar avviste enhver pluralisme som i virkeligheten bare ville bety forråtnelse. Han skjønte at den eneste gyldige pluralisme er det mangfoldet som eksisterer i en levende enhet. Gregor av Nyssa sammenligner det uekte fremskritt med det man opplever i ørkenen, når man forgjeves prøver å komme seg frem blant sanddynene. Balthasar anså det konkrete ved kirkens dogmer som et slags garanti for det uendelige og uuttømmelige ved sannheten. De nye dogmer minsker ikke denne kvaliteten ved sannheten. De åpner tvært imot nye perspektiver og indikerer nye oppgaver, slik at vi etter hvert får skjønne det hele nettopp i fragmentet.

Balthasar betraktet med stor ærbødighet kirkens petrinske, hierarkiske struktur. Samtidig var han klar over at denne strukturen ikke er det hele. Den er heller ikke kirkens dypeste dimensjon. Balthasar skrev om kirken

som brud og som person. Det er i personer at kirken blir helt seg selv. Og kirken i sin rene helhet er til stede i Maria, Herrens mor. Det er jo takket være hennes «ja» til Gud at kirken ble til! Vi har nevnt at Hans Urs von Balthasar var en johanneisk og ignatiansk kristen. Men fremfor alt

Hans viten om kirkens svakheter, om kirkens nød... var en smerte han fikk oppleve livet igjennom.

var han i tillegg et *mariansk* menneske. Han var godt kjent med det karismatiske ved kirken, der Ånden stadig på ny virker. Ånden vekker liv der hvor *vi* ikke søker det, ja til og med der hvor vi ikke helt liker å konstatere det.

Balthasar var overbevist om den store betydning av det kvinnelige i kirken. Han skjønte at både jomfruelighet og moderskap er store tegn. Maria lærte ham den ydmyke lydigheten. Hun lærte ham at vi må ta ansvar for våre gjerninger, siden kjærligheten alltid må være konkret og aktiv. Hun lærte ham noe han gav videre til oss: Kristendommen har med Ånden å gjøre, men bare under den forutsetning at Ånden stadig på ny konkretiseres.

Balthasar kommenterte pavens rundskriv om Maria (1987) ved å bemerke at det faktum at hun ble tatt opp til himmelen med legeme og sjel, betyr slett ikke at vi bør forestille oss henne som fjernet fra oss. Nei, det

Hans Urs von Balthasar, født 12. august 1905 i Luzern, Sveits, oppvekst i kjent katolsk familie, skolegang hos benediktinere og jesuitter, deretter studier i Wien, Berlin og Zürich. En 30-dagers retrett sommeren 1927 – han var i avslutningsfasen av sin doktoravhandling – ble avgjørende for ham, og i 1928 trådte han inn i jesuitterordenen. Han ble presteviet i 1936. Året etter avsto han et tilbud om et professorat ved det pavelige universitet Gregoriana og opprettet noe senere et institutt for økumenisk teologi i Basel. Utstrakt virksomhet som oversetter, forlegger og foredragsholder bl.a i samarbeid med K. Rahner, de Lubac, Martin Buber, Karl Barth og Yves Congar. Sammen med legen Adrienne von Speyr – hun hadde, etter sin ektefelles død, mistet troen på Gud, men takket være von Balthasar funnet veien tilbake og ble etterhvert en visjonær mystiker – utvidet han instituttet, som nå også omfattet et forlag, til et fellesskap for legfolk, Johannes-Gemeinschaft. Jesuitterordenen var skeptisk til prosjektet og ville ikke gå god for von Speyrs visjoner, som ikke var offisielt anerkjent av kirken. Dette satte hans lydighetsløfte på prøve, og i 1950 trådte han ut av ordenen.

Von Balthasar var en uhyre produktiv forfatter, etterhvert også en meget kjent og fetert skikkelse på den teologiske scene. Han ble flere ganger tilbudt akademiske stillinger, men kunne vanskelig akseptere dem: Da han hadde forlatt sin orden, påla Roma ham undervisningsforbud. Han var ikke blant teologene som ble innbudt til Det 2. Vatikankonsil, men fikk i årene etter konsilet flere æresdoktorater. Han samarbeidet nært med Adrienne von Speyr frem til hennes død i 1967, etter hennes død publiserte han hennes visjoner. Han var en av grunnleggerne av det internasjonale katolske tidsskriftet *Communio*.

I 1988 ville pave Johannes Paul II gjøre ham til kardinal, en æresbevisning han tidligere hadde avvist, men nå godtok av lydighet overfor en pave som også var en nær venn. Han døde mens han feiret messen den 26. jnui 1988, to dager før han skulle innlemmes i kardinalkollegiet.

er nettopp fra Maria vi må lære at troen alltid er konkret, og at den pålegger oss å ta ansvar i denne verden. – Men det viktigste han lærte av Maria, er vel at kontemplasjonen er kilden til all fruktbarhet i kirken. Uten den blir enhver aksjon nødvendigvis tom. Han lærte oss at Guds ord bor i stillheten og meditasjonen.

Bare der får det vokse frem til sin største fruktbarhet.

Men selv om Balthasar var et kontemplativt menneske, var han ikke som Hieronymus i sin hule – og her husker vi hans kjærlige kommentar til Dürers kjente bilde. Kontemplasjonen førte til en mariansk og ignatiansk aksjon i lydighet, til handling uten noen form for opprør. Han virket i det skjulte og søkte ikke å bli berømt. Etter konsilet begynte han å samle venner som skulle samarbeide for å støtte den sanne fornyelse og bekjempe dens falske former. Slik ble han «far» til tidsskriftet *Communio*, til en slags familie av skribenter på alle fem kontinenter. Selv om de er et lite sennepsfrø, bærer de likevel i seg en kraft til fellesskap, til liv, til forvandling og til fornyelse.

Den samme målsetting inspirerte hans aktivitet som forlegger. Poenget her var ikke bare å gi ut bøker, heller ikke å bli rik – noen forretningsmann ble han aldri. Nei, han ville bekjempe den tomme ordenes flod ved å tilby den kraft som bor i de beste kildene – levende vann og godt brød, som kan gi oss næring i en tørketid.

Stadig oftere var han på reisefot som rettleider. Han ville gjøre folk åpne for det levende ord, han ville helbrede hjertets øyne, slik at de kunne se Gud. Og dette ønske sto bak grunnleggelsen av «Johannes-fellesskapet»: Kvinner og menn, legfolk og prester som lever av hans johanneiske, ignatianske og marianske ånd, og som prøver å være en fornyelsens celle i kirken og i verden.

Da han fikk høre at paven ønsket å utnevne ham til kardinal, nølte han med å gi sitt samtykke. Dette hadde ikke noe med koketteri å gjøre. Hans tvil var frukten av den ignatianske ånd, som påvirket hele hans liv. Man kunne kanskje si at hans død bare to dager før konsis-

toriet bekreftet hans reaksjon på utnevnelsen – han fikk lov av Gud til å forbli seg selv! Men det paven mente ved denne anerkjennelse, er fremdeles gyldig. Her dreier det seg ikke bare om en æresbevisning. Nå er det ikke lenger private personer, men kirken i pavens person som offisielt bekrefter at Hans Urs von Balthasar var en rettroende troens lærer, en som viser vei til kildene der mennesket får det levende vann. Paven anerkjenner ham med andre ord som et vitne på Ordet, en som gjør oss kjent med Kristus, ja med livet selv.

I dagens lesning hørte vi noen ord fra Filipperbrevet (1:21), som oppsummerer biografien til Hans Urs von Balthasar:

«Kristus er mitt liv.» Siden Kristus virkelig var hans liv, får vi tro at også de ord som følger dette sitat, gjelder Balthasar: «og døden er en vinning.» Hele hans liv gjaldt de troendes fellesskap, og hans død betyr ikke at han forlater oss. Nå forblir han på en ny måte hos oss takket være kraften i den Guds kjærlighet, som forener alle som tilhører Kristi legeme. La oss be Herren om at vi må holde levende hans tjener Hans Urs von Balthasars store vitnesbyrd, og at vi må gi det videre til andre. La oss be at Gud må gjengjelde ham for alt det han her på jorden gjorde og led i troens lydighet og i den ydmykhet som hans håpende kjærlighet inspirerte til.

... det er nettopp fra Maria vi må lære at troen alltid er konkret, og at den pålegger oss å ta ansvar i denne verden.

(Fra: «Ein Mann der Kirche in der Welt» i: Karl Lehmann og Walter Kasper, red. *Hans Urs von Balthasar. Gestalt und Werk*, Verlag Communio, Köln 1989, s. 349-354. Oversettelse ved p. Brian McNeil)

til messe hos «Blackfriars» i Oxford

MED PREKEN AV FR. DAVID ALBERT JONES O.P.

En kjøretur i typisk engelsk landskap gjør godt for sjelen. Forsvunnet er de endeløse radene av biler med én passasjer i hver på vei til jobben. Skiltene som varsler veiarbeid er tatt ned, og trafikkuhell som tvinger bilene til sneglefart, er sjeldne.

Denne morgenen skinner solen over høstpløyde jorder og beitende sauer. Det er faktisk flere sauer enn mennesker på de britiske øyer, og disse tallrike ulldottene kan få en til å tenke på Bibelen og de mange fortellingene om hyrden Jesus og hans flokk. Og ikke minst i dag som det er søndag, og vi er på vei til messe i Oxford.

Målet for turen, «Blackfriars» – dominikanernes kloster og studiested – vekker til live tanker om dominikanske tradisjoner holdt i hevd i århundrer, også av våre hjemlige dominikanere i St. Dominikus i Oslo. Oxford-dominikanernes kompleks eller «hall» som byens akademiske institusjoner heter fra gammelt av, huser både college, kloster og kirke – og ligger i en av byens hovedgater, ikke langt fra monumentet over tre biskoper som ble henrettet under Maria Stuarts 'kontrarevolusjon' – de tre hadde valgt å følge Henrik VIII fremfor paven.

Vi går inn gjennom porten og følger en lang gang inn til selve kirkerommet, hvor vi møter den første overraskelsen: Ingen klosterlig stillhet her, nei. Det er barnemesse denne søndagen, og kirken er full av unge stemmer som ikke helt har tålmodighet til å være stille. Her blir det nok en enkel preken for de små, tenker vi.

Presten kommer inn, og vi synger med i åpningssalmen, ledet av et kor på fem som, sammen med en liten strykekvartett, har øvd i

fem-ti minutter før messestart Øvd, men ikke alltid truffet tonen. Før lesningene toger barna ut, og det blir stille i rommet. En søster og en annen legkvinne leser lesningene. Så går presten på prekestolen, forkynner evangeliet for så å gi oss den fullødige prekenen vi nesten hadde avskrevet: et friskt og utfordrende blikk på en nesten for velkjent tekst – den om fariseeren og tolleren.

Under kirkekaffen og ditto saft – barna er nå så absolutt til stede igjen! – kommer vi i snakk med presten, fr. David. Om det er mulig å få teksten til prekenen, for dette bør flere høre? Eller lese – for vi har det norske katolske tidsskriftet St. Olav i tankene, forklarer vi. «Selvsagt,» svarer fr. David og sender oss en E-post nesten før vi er hjemme igjen i vår lille by litt lenger nedover Themsen.

Fr. Davids preken: «Fariseeren og tolleren»
For noen år siden ble det vist en særdeles voldelig thriller på kino. Den ble laget med tre

forskjellige sluttversjoner, som ble prøvd ut på ulike tilskuere for å se hvilken som slo best an. Resten av filmen var med overlegg og hensikt tvetydig. man hadde ingen anelse om hvordan filmen ville ende, og avsløringen kom først i sluttscenen.

Historien i dagens evangelium er av samme sort: den stolte fariseeren og den ydmyke tolleren. Derfor må vi spisse ørene så vi hører den 'på nytt', passe på ikke å ufarliggjøre den, eller falle ned i det sentimentale. For det dreier seg ikke om en småtyv med et hjerte av gull!! Når Jesus taler om eller til tollere, er det svært tvilsomme personer det dreier seg om: lånehaier, utpressere, som samarbeider med romerne og slår ned på fattige i sitt eget folk. Det gale de drev med, var ikke småtterier – og det manglet ikke på ofre for deres handlinger. Vår toller kan godt ha vært en uhumsk fyr, en kjeltring, en bølle, en som holder fattigfolk nede. Vi vet at Gud elsker de fattige og frelser de rettferdige, men vår toller er hverken fattig eller rettferdig. Det er sågar fordi han ikke er rettferdig at han heller ikke er fattig! Han stjeler fra de fattige for å gi til seg selv. Hvis vi var nødt til å ha noe med ham å gjøre, hvis vi stod ansikt til ansikt med ofrene hans, ville vi kanskje være litt mindre sentimentale. Vi ville muligens innse at han var eller hadde vært et svært ondskapsfullt menneske.

Vi bør heller ikke være overbærende i vår bedømmelse av fariseeren. Vi vet at Jesus ofte angrep fariseerne, men ikke alle fariseere var dårlige mennesker. Nikodemus var fariseer. Paulus var fariseer før sin omvendelse. Mange fariseere la seg virkelig i selen for å være eksempler til etterfølgelse og leve i tråd med jødisk lov. De ga tiende. De fastet. De skaffet seg som regel ikke rikdom ved utpressing. Alt i alt var de rettferdige. Anstendige, ærlige unge menn som viet sitt liv til religion fremfor penger, forlystelser og politikk. Folk forventet at de hadde en eksemplarisk livsførsel, og selv gjorde de sitt beste for å leve opp til forventningene.

Hva er det så vi har her? En ivrig religiøs mann og en særdeles ekkel kriminell, ville folk sagt og til en viss grad med rette. For Gud vil at vi skal følge ham og ikke undertrykke de fattige.

Hvorfor er så tolleren rettferdiggjort? Fordi han ber om barmhjertighet, om nåde. Den hellige Augustin sier det slik: «To menn går inn i templet for å be, men bare én ber 'Gud, vær meg arme synder nådig'.» Dette er ikke melo-

dramatisk, men sannheten. Han trenger barmhjertighet. Han trenger nåde, og han vet det, og han ber om den og mottar den.

To menn går inn i templet for å be, men bare én ber.

Hva gjør den andre? Han ber ikke, han takker, takker for at han ikke er som andre mennesker, for at han er god, rettferdig, hellig og overholder loven, og det er nettopp med dette han kutter båndene.

Han kutter først båndene mellom seg og sine medmennesker. For å bedømme seg selv, må han fordømme dem. Han selv er desto bedre fordi en annen er verre. Han lykkes fordi andre mislykkes. «Gud, jeg takker deg fordi jeg ikke er som andre mennesker, røvere, bedragere, ekteskapsbrytere, eller som denne tolleren her.» Slik setter han seg utenfor andre mennesker, og setter seg over dem. Setter seg selv på en pidestall. Men problemet med pidestaller er at de ofte er vakleворne. Hovmod står for fall, heter det, og det er når vi er som mest fornøyd med våre små planer og kalkyler, at de er som skjøre. Hovmod har til og med fått engler til å falle!

Hovmod gjør at ting råtner fra innsiden, slik at selv når vi har gjort godt, trues det gode vi har gjort av vår holdning. Det vi vinner ved vår innsats, kan vi komme til å tape på grunn av overmot og hovmod. Fariseeren i lignelsen ber ikke Gud om noe som helst. Han ber ikke, fordi han ikke trenger noe eller snarere: Han innser ikke hvor mye han trenger. Han ber ikke Gud om noe, men takker Gud for alt han har og – aller viktigst – for hva han ikke er.

På tide å vende tilbake til thrilleren jeg nevnte, den med de ulike sluttversjonene. En god film, det vet vi jo, får oss til å gjette og tippe, for så å overraske oss med plottets vending, den avsluttende ironi. Så også i vårt evangelium. Både hovmod og ydmykhet

*Gud elsker de
fattige og frelser de
rettferdige, men vår
toller er hverken
fattig eller rettfer-
dig... han stjeler fra
de fattige for å gi
til seg selv.*

*Hovmod har til og
med fått engler til
å falle!*

slår over i heftig ironi. Han som gjorde vel, ble kastet ned – av pidestallen! – fordi han ble for selvbevisst og overmodig, glemte å be, glemte barmhjertigheten. Han ba ikke om barmhjertighet og viste ingen barmhjertighet. Han dømte og ble selv dømt. Alt syntes å gå så godt for ham, men så snublet han og forspilte det han hadde oppnådd, fordi han begynte å se ned

på andre og og fordømme dem – og glemte hvor skjørt alt sammen er.

... et evangelium om Guds nåde og barmhjertighet selv under forvirrede forhold og i forkludrede liv

Den andre fyren, tolleren, hadde virkelig rotet seg bort. Det han gjorde, var galt, og likevel fortsatte han med det. Han var toller, utpressing var blitt hans fag, en dårlig vane,

inngrodd last og lyte – men av en eller annen grunn kommer han til templet og ber om barmhjertighet, om nåde. Han ser ikke en gang fariseeren. Han sier ikke «tak, Gud, at jeg ikke er et sånt selvbestaltet dydsmønster som den fariseeren, og takk, o Gud, for at jeg holder kritisk avstand til min religion», eller «for noen elendige hyklere de er!» Han forakter ikke fariseeren og fordømmer ham heller ikke. Han er klok og forsiktig. Han driver ikke i 'fordømmelsesbransjen'. Han trenger nåde, derfor ber han om nåde, og Gud bønhører ham.

Det fariseeren hadde gjort, var å kutte forbindelsen til Guds nåde, og det gjorde han nettopp ved å kutte forbindelsen til andre

mennesker generelt, og til denne tolleren i særdeleshet. Det tolleren på sin side oppdaget, var en barmhjertighet som gjorde ham selv barmhjertig, gjorde at han så de menneskene han hadde gjort urett mot, så Guds omsorg for dem, for alle – til og med for ham selv.

Det ligger en klar advarsel i dette evangeliet mot hovmod og stolthet, dømmesyke, og mangel på selvinnsikt, men klarere enn advarselen er løftet som formidles: Hvor stor Guds kjærlighet og barmhjertighet er! Den kan frelse selv denne tolleren. Kan den også frelse fariseeren? Selvsagt, bare han søker barmhjertighet, ber om og er åpen for barmhjertigheten og nåden, som er den nye lov, det nye mål all vår ferd skal måles med.

Dette er intet evangelium om å stå bakerst i kirken og korse seg! Det er et evangelium om Guds nåde og barmhjertighet selv under forvirrede forhold og i forkludrede liv – en nåde og barmhjertighet tilgjengelig for alle som søker Ham. Et annet sted i Lukas-evangeliet møter vi den angrende røveren, han som finner barmhjertighet i dødsstunden på korset – igjen et omslag i 'plottets' siste scene, nådens alltid nærværende mulighet og dynamikk.

Vi dømmer ikke fordi vi ikke våger å dømme. Hvem blir frelst? Et forferdelig spørsmål. Er vi frelst? Jeg håper da ved Guds nåde og barmhjertighet at vi det er – om vi bare har øynene åpne for nådens mulighet, og for hvor nær Guds nåde er, da vil Gud komme oss nær og varsomt lede oss inn i sitt rike.

Kardinal
Nicholas Cheong Jinsuk:
Den katolske kirke i Korea
– en enestående historie!

Den katolske kirke i Korea er relativt ung. Dens historie går bare 222 år tilbake i tiden da en gruppe unge lærde 'kom over' kristendommen. De unge mennene studerte europeisk litteratur og var på utkikk etter nye ideer som kunne bidra til å forandre datidens koreanske samfunn. I utgangspunktet var det ren og skjær

sert av misjonærer utenfra, men rett og slett av koreanske legfolk. Slik fikk den en enestående og unik begynnelse – noe lignende finnes ikke i den katolske kirkes historie! Denne aktive innsatsen fra legfolkets side fra begynnelsen av preger den koreanske kirkes handlingsmåte den dag i dag.

I begynnelsen av sitt virke måtte kirken tåle hard forfølgelse fra den koreanske regjeringens side, for statens religion den gang var konfusianismen. Forfølgelsene varte i ca. 100 år, og tallet på martyrer kom opp i mer enn 10.000. Som man forstår:

Seoul 1984: pave Johannes Paul II på vei til festmessene ved helgenkåring av 103 martyrer.

nysgjerrighet som var drivkraften bak disse studiene, men ved Guds nåde endret dette seg, og det de unge mennene leste og stadig på ny funderte over, ble etterhvert til overbevisning og til tro. Gjennom selvstudium fikk de adskillig innsikt i katolsk lære. Og da de hadde forstått hvor viktig og betydningsfull dåpen var, ble en av dem sendt til Peking for å bli døpt. Det skjedde i 1784, og han som ble sendt, Lee Seung Hun, fikk Peter som dåpsnavn og dro så tilbake til Korea og døpte sine kolleger. Det var begynnelsen på den katolske kirke i Korea.

Korea ble altså ikke evangeli-

Det var ingen religionsfrihet i Korea på den tiden! Den kom først med overenskomsten i 1886 mellom Korea og Frankrike, altså for 120 år siden. Men det ble raskt slutt på den da Korea i 1910 ble invadert av Japan, som dominerte landet i 35 år fremover. I denne perioden var den koreanske kirke under streng kontroll og overvåking fra den japanske regjeringens side. Ved Verdenskrigens slutt i 1945 fikk Korea sin selvstendighet tilbake.

Friheten bragte med seg uavhengighet, resultatet ble imidlertid sørgelig. En avgjørelse fattet av USA og Sovjetunionen

delte landet i to: Sør-Korea og Nord-Korea. Den lidelse som splittelsen av et land som alltid hadde vært en enhet, medførte, fikk avgjørende betydning for den koreanske kirke. Da Korea ble delt, var det ca. 100.000 katolikker i sør, fordelt på ca. 100 sogn – i nord var det ca. 50.000, fordelt på 50 sogn. Altså: To tredjedeler av de troende befant seg i sør og én tredjedel i nord. Kommunistregimet som nå fikk makten i nord, gikk hardt ut mot kirken. Vi vet fortsatt intet om hvordan det gikk med de 166 prester og ordensfolk som den gang holdt til i nord – om noen er i live eller ikke. Vi vet heller ikke hvor mange katolikker det er i Nord-Korea i dag, selv om det sies at det skal være to-tre tusen. Kort sagt: I nord er kirken blitt en «taushetens kirke».

I Sør-Korea gikk det imidlertid – takket være Guds nåde – fremover for kirken. I dag er det ca. 4,5 millioner katolikker i sør, fordelt på 16 bispedømmer. Det betyr at ni prosent av landets befolkning er katolikker – vi er færre enn buddhistene og protestantene, men på tredjeplass blant landene i Sør-Asia, etter Filippinene og Vietnam. Kirken i Korea har altså vokst betraktelig, og den ligger langt fremme når det gjelder evangeliseringen av Asia. En av metodene for å gjøre evangeliet kjent er å lære opp unge prestestudenter fra Kina, Vietnam og Bangladesh. Erkebispedømmet Seoul er særlig engasjert i dette arbeidet. I tillegg finner man også mange koreanske misjonærer i landene i Sørøst-Asia, i Afrika, i Mongolia og Kina.

(Fra en preken holdt den 26. mars 2006 i kardinalens titulærkirke i Roma, Santa Maria Immacolata. Kilde: «30 Giorno nella Chiesa nel mondo»)

PAVE BENEDIKT, VATIKALET OG KVINNENE

«Pave Benedikt stilte seg laglig til for utfordringer da han i et intervju sa at 'kvinnens nærvær er svært tydelig Den Hellige Stols ulike avdelinger', skriver *The Tablet* på lederplass. «Dette var en uttalt invitasjon til et dykk i Vatikanets årbok, *Annuario Pontificio*, og en opptelling. Resultatet, ifølge vår Roma-korrespondent Robert Mickens, er at bare 15 prosent av alle de navngitte funksjonærer ved Den Hellige Stol er kvinner. Selvsagt er tallet høyere for Vatikanet som helhet, men da snakker vi om kvinner i tradisjonelt kvinnearbeid som rengjøring, matlaging og sekretærarbeid. Men uansett statistikk: Paven ønsker økt kvinneandel. Kirken må befatte seg på ikke å stå i veien for dem, sa han, og heller 'glede seg når det kvinnelige element oppnår fullt ut den effektive plass hun er best skikket til i kirken'.»

Som «policy» betraktet, er uttalelsen «forfriskende», men den inviterer til kritiske spørsmål, fastslår leserksribenten. «Pave Benedikt nevner at ifølge Kirkeretten har kun de som er ordinert til prest, beslutningsrett i kirken, hvilket betyr menn. Den Hellige Stols personal har som oppgave å gi paven råd, ikke ta avgjørelser for ham. Ingen grunn til at ikke kvinner skulle kunne gi råd på alle nivåer.»

«Det lave antall kvinner i nøkkelposisjoner skyldes antagelig ikke ene og alene direkte diskriminering,» heter det videre, «selv om slikt nok også skjer – Vatikanet kaller seg da heller ikke en 'likestillet arbeidsplass'.»

Det er mange strukturelle og institusjonelle grunner til det sparsomme kvinnenærvær, og kanskje var det ikke så dumt om Vatikanet gikk prosedyrer og eventuell «ubevisst partiskhet» etter i sømmene. Utnevnelser og forfremmelser i Vatikanet avhenger et godt stykke på vei også av uformelle nettverk av venner og bekjente, og mange stillinger er mer «tilpasset menn», men «det betyr ikke at de ikke kan omorganiseres».

Kort sagt: «Kirken bør lære av den sekulære verden at ujevnheter og diskriminering i arbeidssammenheng regnes som urettferdig – noe en kirke som forkynner evangeliet, ikke bør tåle. For mye snakk om 'hva som passer best for kvinner', lyder noe nedlatende – særlig fordi det uvegerlig vil være menn som bestemmer.» Vatikanet har alt å vinne ved f. eks. å utlyse en del stillinger og på den måten tiltrekke «et bredere spekter av kompetanse», og, ikke minst, få inn kvinners erfaring og «tilnæringsmåte», som kan være «mindre konfrontasjonsorientert og mer innstilt på forsoning», mener lederksribenten

Noen tall fra *The Tablets* «dykk»: Den høyest plasserte kvinne i Vatikanet er sr. Enrica Rosanna, som er nummer 3 «ovenfra» i sin avdeling. Blant de 35 som arbeider i *Troskongregasjonen*, er det fem kvinner, men fire av dem er teknisk personale, og blant de 33 «konsulentene» rundt om i verden, er det ingen kvinner. *Kongregasjonen for katolsk utdanning* har én kvinne blant 23 menn. Det er ingen kvinner blant de 22

medlemmene av *Den pavelige Bibelkommisjon*, og bare tre av *Den internasjonale teologiske kommisjons* 32 medlemmer, er kvinner. Troskongregasjonens spesialkommisjon for ekteskapsaker består av 27 menn og ingen kvinner.

Nitten kongregasjoner og pavelige råd har til sammen 505 eksterne konsulenter, som trekkes inn p.g.a. kunnskap, erfaring og ekspertise. Bare 66 av disse er kvinner. Summerer man ansatte og konsulenter, blir resultatet 201 kvinner, hovedsakelig ordenskvinner, av totalt 1.214 navn – litt over 16,5 prosent. Selv på kontorer hvor flertallet av 'klientellet' er kvinner, har menn hånd om sakene. Et eksempel: Det er fire ganger så mange kvinnelige ordensfolk som mannlige i verden, men i *Kongregasjonen for ordensfolk* er bare 13 av de 34 ansatte kvinner.

Fra Vatikanets side minner man gjerne om at det, til tross for de åpenbare misproporsjoner, er skjedd mye når det gjelder kvinner i kurien. Før pave Pius XII – han var pave fra 1939 til 1958 – arbeidet ingen kvinner i det apostoliske palass! Og først på 1980-tallet ansatte kardinal Agostino Casaroli ordenssøstre i *Statssekretariatet*. Hvilken innflytelse kvinner «bak scenen» spiller, vil man vel aldri riktig finne ut av. Det sies at pave Benedikt lenge har hatt professor Ingrid Stampa som teologisk rådgiver. I *Annuario Pontificio* er hun oppført som *addetto di segretaria* av første klasse, samme rang som pavens personlige sekretær, mgr. Georg Gänswein. THE TABLET

leserbrev

Omkring jesuitterparagrafen

Fredag 2. juni 2006 hadde *Aftenposten* et interessant opplegg ved *Janne Haaland Matlary* om jesuitterparagrafen og dens anvendelse i Norge for omtrent 50 år siden, da en dansk jesuitt ble nektet adgang til riket i kraft av nettopp den paragraf i Norges Grunnlov som forkynte at «jøder og jesuitter ikke maa taales».

Forfatteren henviser her til den omstendighet at den daværende (nu pensjonerte) katolske biskop i København, jesuitten *Hans L. Martensen*, hadde blitt innbudt til å holde et foredrag i Oslo, men på grunn av jesuitterparagrafen ikke kunne få innreisettillatelse. Dette førte da, etter hva forfatteren opplyser, i siste ende til at Norge oppga å håndheve paragrafen og omsider fjernet den helt fra lovverket.

Nå er det imidlertid slik, at Hans Martensen, på den tid da han innehadde embetet som biskop over Danmarks katolske stift (fra 1965 inntil for omtrent tre år siden), ikke lengere var avhengig av en tillatelse til å reise inn i Norge. Paragrafen var for lengst blitt opphevet på det tidspunkt, og var det faktisk allerede da hans forgjenger, benediktinerbiskopen Theodor Suhr, gikk av med pensjon i 1964, og Hans ble utsett til hans etterfølger året etter.

Det som derimot er riktig, er at det fantes en dansk jesuitt som på femtitallet hadde blitt inviteret til

å holde foredrag i Katolsk Forum i Oslo, men måtte sende avbud på grunn av paragrafen, selv om han faktisk kunne ha reist inn i Norge uten større problemer noe som han dog av prinsipielle grunner ikke ville gjøre.

Denne persons navn var dr. phil. *Heinrich Roos*, lektor i tysk ved Københavns Universitet, en (opprinnelig tysk) jesuitt, og det var han som faktisk bodde i det ordenshus i Stenosgade 4A, 1616 København V, som Janne Haaland Matlary nevner i sin artikkel som biskop Martensens bopel (den biskoppelige residens befinner seg imidlertid et ganske annet sted, nemlig i Bredgade i Københavns sentrum).

Denne dr. Roos var en verdensautoritet innenfor middelhøytysk språk og litteratur, og hadde blant annet høstet laurbær ved sine utlegninger av Johann von Tepls (alias von Saazs) middelalderlige skrift *Der Ackermann von Böhmen* (1400); han var dog mest kjent for sin interpretasjon og kritiske kommentering av en middelalderlig dansk skolastisk filosof, Martinus de Dacia (betegnelsen 'Dacia' ble i middelalderen ofte brukt som navn på Danmark, ikke på Romania, som det retteltigen burde være).

Faktisk var Hans Martensen, på det tidspunkt da Heinrich Roos ble invitert til Norge, slett ikke tilstede i huset i Stenosgade; han avtjente sin sivile verneplikt ved CF-kasernen i Rønne på Bornholm og var kun hjemme en

enkelt weekend i måneden, hvor han også skulle besøke sin familie i Valby. Hans kan derfor umulig have fulgt med i Roos-saken; men det kunne derimot undertegnede, som på det tidspunkt bodde i Stenosgade sammen med sine daværende jesuiterkollegaer. Og en av hans husfeller var nettopp denne pater Roos.

Tilfellet Roos var litt av en *cause célèbre* på denne tid, og det sier seg selv at vi alle fulgte meget godt med i hva som skjedde med vår berømte medbroder og hans 'norske misjon?', Roos selv forsikret alle som ville høre det, at han ikke aktet å bryte norsk lov, men heller ønsket at hans tilfelle skulle fremstå som et mønster-eksempel på utidssvarende intransigens i et ellers så moderne og fremskrittssvennlig samfunn som det norske. Han ytret også håpet om at det faktum at han ikke fikk fri innreisettillatelse, kunne bli begynnelsen til enden for denne meningsløse paragraf.

Hvilket da også blev tilfelle noen år senere; men pater Roos kom aldri til Norge. Ei heller fikk han det ettertraktede professoratet i tysk ved Københavns universitet, selv om han uten tvil var den langt best kvalifiserte av søkerne. Professoratet gikk i stedet til hans kollega og landsmann, lektor i tysk ved Københavns Universitet, dr. phil. Günther Jungbluth; man resonerte således i konsistorium (har en pålitelig kilde fortalt meg), at professoratet heller burde tildeles

konkurrenten, som «havde en familie at forsørge», mens Heinrich Roos, som det ble sagt, «alligevel havde et udkomme», nemlig som medlem av jesuitterordenen. Så vidt jeg vet, kom Roos seg aldri helt av denne forbigåelse, og døde alt for tidlig.

Hele denne historien fant sted i midten av femtiårene, nærmere betegnet høsten 1955-våren 1956,

og som sagt var dette hele ti år innen Hans Martensen ble viet til Danmarks katolske biskop. Jeg selv forlot jesuitterordenen (som jeg hadde vært medlem av i bortimot et tiår) noe senere (innen jeg selv kom til Norge i 1960); men jeg har aldri helt kunne glemme saken omkring pater Roos og hans mislykkede Norgesbesøk. Jeg synes forløpet skal registreres for etterslekten i

korrekte form – selv om pater Roos for lengst er død, og jeg ikke lengere er jesuitt – ikke minst fordi det har vist oss at fornuften tross alt vil seire.

Jacob L. Mey
fhv. universitetslektor, Universitetet i Oslo, professor emeritus, Syddansk Universitet

Fra St. Olav for 51 år siden:

«I Katolsk Forums høstprogram, som vi gjengir annensteds i dette nummer, inngår blant annet en foredragsaften i anledning hundreårsdagen for Søren Kierkegaard. Når foredragsholderens navn ennå ikke med sikkerhet kan oppgis, er det fordi det avhenger av Det norske justisdepartements svar på en ansøkningsom Dominikanerne i Oslo har sendt justisminister Jens Chr. Hauge under den 12. september om innreisetillatelse for jesuittpateren dr. Henrik Roos, København,» står det i St Olav nr. 34/35 -1955. «I ansøknings fremheves det blant annet at det har tidligere vært vanlig praksis i Norge å forstå uttrykket i Grunnlovens paragraf 2: jesuitter må ikke tåles dithen at jesuittiske institusjoner ikke må etableres på norsk område, og at representanter for Jesu Selskap ikke permanent tar opphold i riket.» Det minnes videre om at tallrike jesuitter – ikke minst verdens-

kjente forskere og kulturpersonligheter – i årenes løp har gjestet Norge, i forbindelse med kongresser og foredragsvirksomhet, uten at dette har gitt årsak til noen slags forføyninger fra myndighetenes side. Enkelte jesuitter har kommet som turister, uten å vite at det kunne være i strid med norsk lov.

St. Olav forteller videre at p. Roos tidligere er blitt nektet innreise: «Han var da innbudt til å tale om sitt ordenssamfunn for et forum av protestantiske teologer. Den gang er han innbudt som Kierkegaardforsker og forfatter av en bok om 'Søren Kierkegaard og katolisismen'. Det ville føles som en urimelighet, hevder skrivelsen, dersom ikke en dansk statsborger som underviser ved et dansk universitet skulle tillates å tale om sine forskningsresultater for et norsk, katolsk forum».

P. Roos kom ikke til Norge, til tross for at en kongelig resolusjon ga ham adgang. Justisdepartementet stilte visse betingelser, forklarer p. Finn Thorn, dominikanernes

Heinrich Roos S.J.

prior, i St. Olav nr. 40/41-1955, og siterer fra det offisielle svar: «Forutsetningen er at han under oppholdet avholder seg fra enhver propaganda til fordel for den jesuittiske lære og at han forlater landet snarest etter at han har holdt foredraget. Man ber om at dr. Roos gir melding til politiet om sin innreise og utreise fra riket.»

«Dette synes «unødige sjikanerende», skriver Thorn. «...p. Roos har svart at han både som jesuitt og som dansk universitetslektor finner det krenkende å motta en innbydelse til Norge på så diskriminerende betingelser.»

presse- klipp

JERUSALEMS PATRIARK:
«KRIG INGEN VEI TIL FRED»
 Forutsetningen for fred i det hellige land, er at det blir slutt på den israelske okkupasjonen av palestinsk land. Det sa Michel Sabbah, den latinske patriarken av Jerusalem, i en preken i sin hjemby Nasaret 8. august, festen for Marias opptagelse i himmelen. Patriarken takket Gud for at det nå «begynte å bli en slutt» på krigshandlingene i Sør-Libanon. «Men når vi tenker på palestinernes, libanesernes og israelernes lidelser, de israelske soldatene, Hamas' styrker i Gaza og Hisbollahs styrker i Libanon, alle flyktingenes lidelser, all den ødeleggelse vi har vært vitne til ... først og fremst den som rammer det enkelte menneske... så fordømmer vi alt dette og sier at den ødeleggelse og død vi har sett i Sør-Libanon – og som nå gudskjelov synes å nærme seg slutten – er en forbrytelse mot menneskeheten og mot Skaperen. At våre ledere – år ut og år inn – har nølt med å etablere rettferdighet og fred i det hellige land og i stedet opprettholdt ustabiliteten, er en stor synd fra deres side. Krig er ingen vei til fred og sikkerhet.»

I egenskap av «araber fra Israel» henvendte Sabbah seg direkte til israelerne og sa at «vi arabere i Israel ønsker sikkerhet og fredelige forhold for dere... vi holder av dere, men død og ødeleggelse som i Gaza og Libanon er ingen vei til fred...»

Dere har rett til å forsvare dere, men i stedet for å forsvare dere, utsetter dere dere for ytterligere fiendskap og usikkerhet. Ekte seier blir det bare om dere gjør slutt på den okkupasjon dere påtvinger det palestinske folk. Gjør dere det, vil dere og hele regionen oppleve stabilitet og sikkerhet. Det dere trenger, er at stadig flere av deres venner står frem og sier dere dette,» sa patriark Sabbah. THE TABLET

**«SANN GUD OG SANT
 MENNESKE» – DEN HELLIGE
 ATHANASIVS' URTEKST
 REKONSTRUERT**

Teologer og filosofer ved universitetet i Erlangen har rekonstruert den opprinnelige teksten til den hellige Athanasius' 'stridsskrifter' og samlet dem i en tekstkritisk utgave. Athanasius var biskop av Alexandria fra 328 til 373 og spilte en betydelige rolle under det første økumeniske konsil i Nikea (325). I motsetning til arianerne, som benektet Kristi guddom og hans uskapte vesenslikhet med Faderen, kjempet Athanasius for den overbevisning at Kristus var «av samme vesen som Faderen», «født ikke skapt, «Gud av Gud, lys av lys, sann Gud av den sanne Gud», som det da også kom til å hete i Trosbekjennelsen.

De rekonstruerte aktstykkene er viktige kilder for videre forskning omkring arianerstriden og den alexandrinske teologi. Politisk innflytelsesrike arianere

forsøkte gjentatte ganger å få Athanasius bannlyst fra Alexandria. Både den romersk-katolske kirke, den koptiske kirke og ortodokse kristne av bysantinsk ritus hedrer Athanasius som kirkefader. CIG

**KIRKE, IKKE «KIRKELIGE
 FELLESSKAP»!**

Uten respekt for at også andre kan være «kirke», blir det ingen fremgang for økumenikken, mener lederen for Den tyske evangeliske kirkes råd, Wolfgang Huber, biskop av Berlin-Brandenburg. Den katolske kirke bør tenke gjennom sin språkbruk og ikke lenger omtale reformasjonskirkene som «kirkelige fellesskap», men bruke betegnelsen kirke slik den gjør når det gjelder de ortodokse kirker, anbefaler biskop Huber CIG

KATOLSK BETYR UNIVERSELL

Under ovenstående overskrift skriver pater Heinz-Josef Catrein, sogneprest i St. Ansgar menighet i Kristiansand, bl.a.: «En pater i min kongregasjon fortalte følgende historie om sin reise i Irland. Sammen med sine irske venner kjørte ham gjennom Dublin, og hver gang de kjørte forbi en kirke, gjorde den irske damen bak rattet korsets tegn. Pateren var meget imponert over så mye fromhet og ville ikke bli akterutseilt. Så neste gang han så en kirke, gjorde han akkurat det samme, men den fromme damen avbrøt ham energisk: 'No father,

this is a Protestant church.'

Enhver av oss sitter i sin bås. Vi har et bestemt statsborgerskap. Vi er født med et bestemt morsmål. Vi tilhører et bestemt trossamfunn. Men selv der hvor man har mye felles, melder trangen seg til å sortere folk. Se på hjemlandet vårt. Vi har en mening om folk flest: nordlendingene banner, trønderne er trege, sunnmøringene gjerrige, bergenserne høye på pæra, det er bare vi, de ekte og uekte sørlendingene, som er greie...

For rettferdighets skyld må vi innrømme at vi ikke kan unngå å skape et visst ordenssystem ved hjelp av alle mulige kategorier og avgrensede ansvarsområder. Man kan smile over de mange vitsene som begynner på denne måten: en tysker, en amerikaner og en franskmann møtes..., men vi må også se at det er livsfarlig å sette folk i en bestemt bås. Stalins og Maos kommunistdiktatur, Hitlers rasevanvidd, massakrene i Rwanda og Burundi, kampene mellom sjiitene og sunnittene i Irak, konflikten mellom Israel og palestinerne, viser tydelig hvor langt vi kommer når vi sorterer folk etter godt og ondt og ikke lenger viser respekt for de andres rettigheter og overbevisninger...

Katolsk betyr altomfattende, alminnelig, universell. Vi bekjenner i trosbekjennelsen at 'vi tror på én hellig katolsk og apostolisk kirke'. Dette har konsekvenser. Den første er at alle mennesker er våre søstre og brødre. Jeg synes den katolske kirke i Norge har et enestående kall å vise dette overfor et samfunn som sliter med å integrere et stort antall mennesker fra andre land og kulturer. Men det har også en annen konsekvens, som ikke er bevisst på samme måte. Religion er ikke en privatsak. Troen må prege vårt arbeid, vårt familieliv, våre etiske normer og vårt engasjement for dette borgerlige samfunn. Det å være katolsk er mer enn religionstilhørighet, det

St. Olav har fått ny redaktør!

Henrik Holm er ansatt som ny redaktør av St. Olav tidsskrift. Han er født 15. mars 1980 i Oslo og har de siste årene studert musikk og teologi i Berlin. I 1999-2001 studerte han musikk ved Hochschule der Künste (nåværende Universität

der Künste) i Berlin, med instrumentene orkesterslagverk og klaver. Fra 2001-2006 har han studert teologi ved Humboldt-universitetet i Berlin, og diplomeksamen ble avlagt i 2006. I 2005-2006 har han arbeidet som assistent for prof. dr. L. Markschies (seminar for eldre kirkehistorie). Etter flere år i Berlin flytter Henrik nå tilbake til Oslo, sammen med sin kone Nina Maagaard Holm. Han tiltrer formelt som redaktør fra 1. september 2006, men er ikke på plass i Norge før den 11. september.

KATOLSK INFORMASJONSTJENESTE

er en holdning. Det betyr at vi følger vår Herre og mester Jesus Kristus og kjemper for at alle blir ett.»

ST. ANSGAR NYTT

POLEN: KIRKEN AVVISER DØDSSTRAFF

Erkebiskop Jozef Zycinski av Lublin avviser fremstøt fra den polske presidenten Lech Kaczynski og det populistiske partiet LPR, Polsk Familieliga, om innføring av dødsstraff for mordere og pedofile, og at slik straff skal vil være i tråd med katolsk lære. «Den sterke manns stil gjør seg til tider gjeldende her som uttrykk for prinsippfast lojalitet overfor den kristne tro – sagt litt mer brutalt: Den som ikke holder mål etter våre krav, bør ekskluderes fra det menneskelige fellesskap. Men i encyklikaen *Evangelium Vitae* sa imidlertid pave Johannes Paul II klart fra at straffen for forbrytere ikke må strekkes til å ta liv. Han understreket respekt for livet i alle dets stadier.»

Det holder med ikkevoldelige midler for å sikre lov og orden, understreket erkebiskopen overfor pilegrimer på vei til den polske nasjonalhelligdommen Jasna Gora. Det finnes fremdeles

kretser i Polen som mangler «respekt for menneskelivet og dets drama», og han var derfor blitt oppfordret til, sa erkebiskopen, å ta avstand fra den «ydmykende behandling» homofile opplever fra visse katolske grupperinger. «Slike holdninger gjenspeiler kompleksene hos den sterke mann som vil at alle skal være like,» sa Zycinski.

Ifølge den progressive katolske ukeavisen *Gazeta Wyborcza* skal LPR-støttespillere snart ha samlet inn de 500.000 underskriftene som trengs for å kreve folkeavstemning om dødsstraff.

THE TABLET

KRIG OPPDRAR TIL HAT!

«Krig oppdrar til hat. Hatet ødelegger det som er det mest menneskelige. Vi ødelegger Guds bilde i oss... Det blir vanskelig å finne tilbake igjen og leges. Antagelig vil mange av dem som hater og dreper, aldri riktig komme seg igjen, bli friske.» Det sier Thomas Gumbleton, hjelpebiskop i Detroit og grunnlegger av den katolske fredsbevegelsen Pax Christi.

«I den kirken i Detroit hvor jeg arbeider som prest, steller vi

hver dag i stand mat til rundt 300 mennesker. De fleste av dem er uten fast bopæl. Når vi snakker med dem, viser det seg ofte at mange av dem er Vietnam-veteraner. Livet deres ble ødelagt,» sa Gumbleton. NCR

TROR PÅ DET GODE I MENNESKET

«Min tro er den at folk er født snille,» sier professor Nils Christie, som i 50 år har studert forbrytere. «Du kan se det på spedbarn hvordan de appellerer, er appellerende, lykkelige når de ser den de har festet seg til, at de er varme og gode.»

«Hvor robust er denne troen din på det gode i mennesket? spør intervjuer. «Fryktelig robust, tror jeg», svarer Christie. «Jeg ble spurt: 'Du må da ha opplevd at folk har vært skrekkelige mot deg?' Jeg har stort sett opplevd at folk er snille. Kanskje har jeg vært heldig, særlig i min barndom. Jeg var aldri i tvil om at jeg var den mest elskede av alle mennesker. Det hjelper selvfølgelig. Det er ikke alle som opplever det, og jeg må prøve å dele av mitt over-skudd.» VÅRT LAND

I KURIEN I STEDET FOR VED SENTRALBORDET

«Vi bør nok en gang se litt nærmere på hva som har vært mulig å gjøre opp gjennom kirkehistorien.» Det sier abbed Notker Wolf, leder for benedik-tinerordene, i et intervju med Vatikanradioen. Han viser i den forbindelse blant annet til at i det første årtusen ble biskopene først valgt av den lokale kirke og deretter bekreftet i sin stilling av Roma. Den gang fantes det en «vesentlig sterkere medbestem-melse nedenfra», påpekte Wolf.

Om kvinners stilling i kirken hadde han følgende å si: «Jeg kunne så absolutt tenke meg at kvinner kom mer til orde i kongregasjonene her i Roma, ikke bare ved sentralbordet, men også i kongregasjonen for ordensfolk,

hvor vi har sr. Rosanna, som har en annen sans og en annen forståelse for problemene i et kvinnekloster. Hvorfor er det slik at det alltid er mennene som angivelig vet best om alt? Det er da langt fra innlysende at det er slik det forholder seg,» sa Notker Wolf. VATIKANRADIOEN

PRESTENS KALL: «FORKYNNE «GUDS JA-ORD TIL MENNESKET!»

Den 6. juli døde den høyt respek-terte svenske jesuittpater Peter Hornung, 86 år gammel. «Med Peter Hornung går en epoke i graven,» skriver Gunnel Vallquist i sin nekrolog i Katolskt Magasin. I 50 år arbeidet han i St. Eugenia menighet i Stockholm, i 27 av dem som sogneprest. Han var født i Münster i Tyskland i 1920 og kom fra Hitler-tiden med livet i behold, til tross for at han ledet en forbudt katolsk ungdomsorganisasjon og gjentatte ganger ble forhørt og trakassert av Gestapo. Under krigen tjenestegjorde han en tid på østfronten.

Tidens dype konflikt mellom nazistisk ideologi og kristen tro motiverte ham til å bli prest. Han trådte inn hos jesuittene i 1939. «Peter Hornung var prest av hele sitt vesen – og ingen var mindre 'klerikal' enn han,» skriver Vallquist. «Da han etter 50 år som prest ble spurt om det viktigste ved prestens kall, svarte han med å omformulere spørsmålet: 'Hva jeg opplever som viktigst ved mitt kall? Å være døpt er mye viktigere enn å være prest. I dag mener jeg at prestens viktigste oppgave er å forkynne Guds Ja-ord til mennesket'. Pater Hornung var en prest som forkynte Guds befriende kjærlighet.»

«En prest står i spenningspunktet mellom lovens 'nei' og evangeliets ja,» skriver Vallquist. «Det vil alltid være en motsetning mellom på den ene side dem som tror seg å kunne løse alle menneskelige problemer gjennom å kreve lydighet for Guds lov og

kirkens 'ordning', og på den annen side dem som spør etter Guds vilje med nettopp dette mennesket her og nu. I evangeliens beretninger om slike konflikter finner vi sjelden Jesus på den loviske siden.

Det kanskje mest smertefulle problemet i dagens kirke er at de stadig flere fraskilte og gjengifte katolikker ikke har adgang til alterets sakrament. Loven er klar og må være det; listen kan aldri senkes: kirken må hevde at ekteskapet gjelder hele livet. Men, sier pater Hornung, 'den samme kirke må også forkynne og praktisere Guds barmhjertighet. Den må kunne hjelpe dem som har strevet, men likevel mislykkes i ekteskapets sakrament. Som katolikker burde vi få kunne leve av kraften i kirkens øvrige sakramenter'.

Peter Hornung var langtifra alene om å forkynne dette. Det finnes en ofte sitert uttalelse av 1972 daværende professor Josef Ratzinger, som sier akkurat det samme. For Peter Hornung handlet det om 'å forkynne Guds Ja-ord til mennesket'.

KATOLSKT MAGASIN

VOLD – EN FALSK FORLØSER

«Krig forandrer alt: fornuften, logikken, de som fører krig, betaler for den, rettfærdiggjør den. Krig skaper sin egen fornuft og logikk, hinsides sunn fornuft og vett og forstand,» skriver det amerikanske ukemagasinet *National Catholic Reporter* på lederplass. «Og slik hadde det seg at vi en morgen leste at USA satte hastestempel på en bestilling på præsisisjons-bomber – som om noen hadde skrevet 'haster' på en bestilling på sko eller møbler – til Israel. Bombene inngikk opprinnelig i en større 'våpenpakke' og skulle etter planen sendes i løpet av de kommende månedene. Men nå var en krig på gang, så leveransen måtte fremskyndes.

Bombene, tør man anta, skulle nok raskt retning slag-

marken. Til israelske fly som bomber mål i Libanon. Bombetokter som selvsagt var i gang selv da amerikanske styrker drev med skytteltrafikk mellom Beirut og Kypros for amerikanere som ønsket å komme seg unna steder som kunne bli mål for de USA-produserte bombene, særlig da de mindre 'presise' sådanne.

Alt dette hendte, ifølge US-Marines nyhetstjeneste, samtidig med at amerikanske soldater droppet de første hjelpeforsyninger over Sør-Libanon, som ledd i en humanitær innsats ledet av US Agency for International Development. Litt

underlig bruk av ressurser, tatt i betraktning at store deler av Libanon var utsatt for alvorlig, om enn ufrivillig, ødeleggelse.

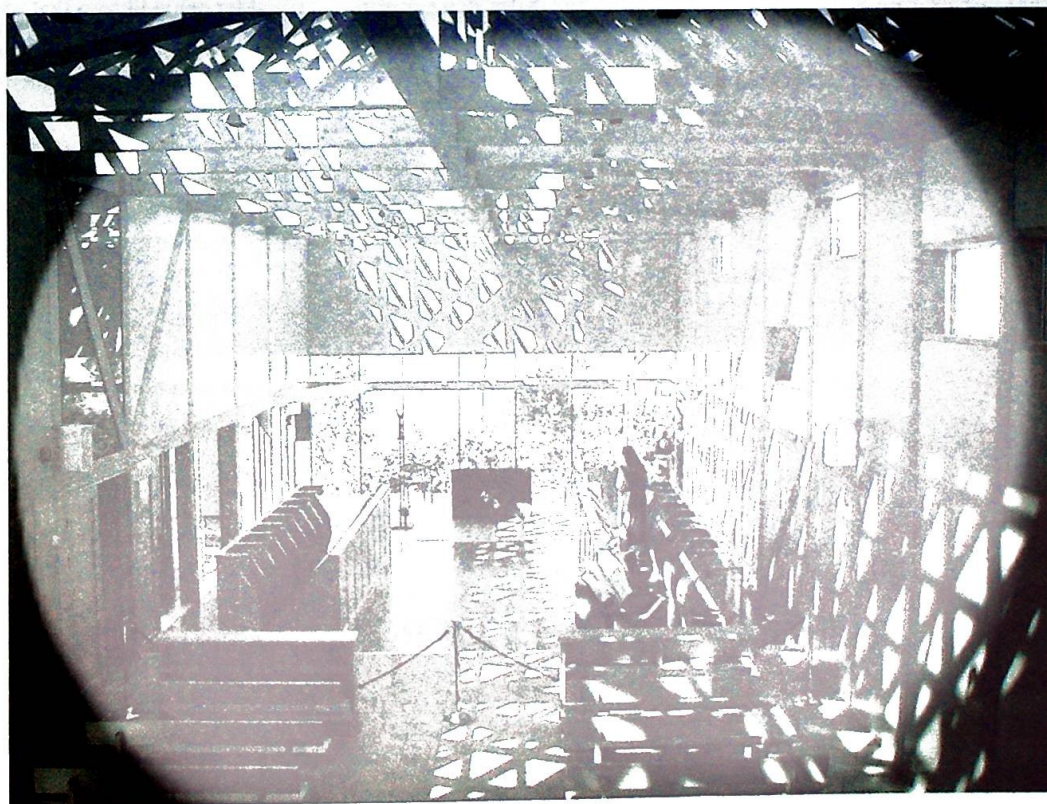
Men altså, vi sender i hui og hast nye og bedre bomber til Israel, som de kan angripe Libanon med, samtidig står vi på som rasende for å redde amerikanere unna de nye bombene og for å bøte på den skade bombene måtte forårsake. Og mens alt dette gikk for seg, sa president Bush – som hadde levert de nye og forbedrede bombene – nei til oppfordringer om øyeblikkelig våpenstillstand, men rådet gjentatte ganger

til 'tilbakeholdenhet'.

For marinebrigader general Carl B. Jensen, kommandør for troppene som sto for evakueringen, var himmelen imidlertid like skyfri. Vi har noen forferdelig trette soldater, sjøfolk og marinesoldater her, fortalte han i den ovenfor nevnte pressemelding, men, det vil jeg dere skal vite, det er vanskelig å bli virkelig trett i denne jobben, for alt dreier seg om amerikanere som hjelper andre amerikanere, og det gir oss slik en god følelse, sa Jensen. Dette er faktisk noe vi gjør med glede.

NATIONAL CATHOLIC REPORTER

«Vi har flyttet inn – nesten!»

Cisterciennrinnene på Tautra har flyttet ut av sitt gamle trange husvære og inn i nytt kloster. Vi sakser fra søstrenes glade beretning i Tautringer – Newsletter from Tautra Mariakloster, det lille bladet de sender til sine støttespillere i utlandet: «Klokkene ble flyttet i begynnelsen av juli, og NCC Construction ga oss nøklene til bygningene kvelden før festen for den hellig Benedikt, den 10. juli – slik at vi kunne feire Benedikts Første Vesper i vår herlige, nye kirke. Kort etter kom en lastebil fra Scourmont Abbey i Belgia: 22 kirkebenker i bøk og 16 korstoler med tilbehør. I løpet av en halv time ble vårt nye tilbedelsessted forvandlet til en 'cisterciensisk klosterkirke'.»

KARDINAL WILLEBRANDS ER DØD

Den nederlandske kardinal Johannes Willebrands, som var en drivende kraft bak Den Katolske Kirkes engasjement for kristen enhet, døde i Denekamp i Nederland den 1. august. Han ble 96 år gammel. Han skrev sin doktoravhandling over den britiske kardinalen John Henry Newman. Hans ekumeniske iver og interesse begynte allerede under andre verdenskrig, da han samarbeidet med ikke-katolske kristne i kampen mot nazismen. Willebrands ble den første sekretær for Vatikanets sekretariat for kristen enhet (i dag: Det pavelige råd for fremme av kristen enhet) i 1960. Han ledet avdelingen fra 1969 til 1989 og arbeidet også mye med Kirkens forhold til jødene. Han ble utnevnt av Pave Paul VI til biskop i 1964 og i 1969 ble han kardinal. I interne kretser bel han kalt «den flyvende Hollender».

Radio Vatikan/Signum

EUROPA MÅ VÆRE EN VELSIGNELSE FOR ANDRE

Radio Vatikan melder om en ny stiftelse med navnet «Benedictus-Stiftung» i Tyskland. Dens formål er å minne Tyskland og Europa om die grunnleggende verdier som har gjort Europa stort i kulturell forstand. Det er de forskjellige tradisjonene fra Jerusalem, Athen og Roma. Stiftelsen har tatt navnet «benedictus» av to grunner. For det første er stiftelsen oppkalt etter vår nåværende Pave Benedikt XVI. Hans forståelse og analyse av samfunnet og de utfordringer Europa idag står ovenfor vil være den teoretiske rammen for stiftelsens foretagende. På den andre side vil stiftelsen minne om ordet selv, - *benedictus*- som betyr velsignet. Europa skal være en velsignelse for andre, slik lyder deres motto. Stiftelsen vil drive aktivt offentlighetsarbeid. Dette er et meget spennende initiativ og absolutt noe å tenke på for oss her i Norge.

Radio Vatikan

NYE KILDETEKSTER OVER PIUS XI ÅPNET FOR FORSKNING

Den 18. september åpnet Vatikanet sine arkiv med nye kilder. Det dreier seg om komplette kilder til Pius XI (1922-1939). Kirkehistorikeren Hubert Wolf, som forsker intensivt over temaet, kommenterer saken slik: «Den som begynner studiet av disse kildene må ikke ha angst for surstoffmangel, undertrykk og morderiske munkes. Han står heller i fare for å bli kvelt av fylde av materialet.» I en artikkel i Frankfurter Allgemeine Zeitung forteller Wolf om forskningen over disse kildene i Vatikanet. Her beklager han at Dan Brown og hans løgnaktige teorier har mye større gjennomslagskraft og autoritet hos de fleste enn solid vitenskapelig arbeid, og dette i en tidsalder der vi liksom skal være så opplyste, kan man vel føye til.

Frankfurter Allgemeine Zeitung

Ved et redaktørskifte

Da Unni Klepper Joynt ifjor høst fortalte meg at hun ønsket å bli pensjonist ved fylte 67 år, fant jeg dette høyst rimelig, men håpet at det ville være mulig å få henne til å fortsette i et par år til. Det ble ikke som jeg håpet. Derfor er en liten hilsen fra tidsskriftets utgiver nå høyst betimelig.

Tidsskriftet *St. Olav* har en lang historie. Det ble grunnlagt av den apostoliske prefekt, mgr. Johannes Fallize i 1889 for «at gjendrive og berigrige angreb, der fra anderledes troende rettes imod vor hl. kirke». Han hadde også den ambisjon at *St. Olav* skulle være obligatorisk lesning for norske katolikker. Det polemiske oppdrag er nok et tilbaketog stadium; det apologetiske er forblitt. Og håpet om at alle norske katolikker skal lese tidsskriftet, er vel urealistisk, men det ville ha vært godt for dem. Så jeg velger å tenke at vi ennå har mange potensielle lesere og abonnenter.

Gunnel Vallquists avskjedshilsen til den avtroppende redaktør uttrykker hva mange av oss mener, det siste nummer, nr. 7-8, er *en praktfull sorti! Så mycket gott stoff, så fina bidrag.* – Og hun skriver fra Sverige, hvor tidsskriftet *Signum* har adskillig større ressurser og en større redaksjon. *St. Olav* tåler sammenligningen: Det er spennende lesning. Men at det ikke er lett å lage et leseverdig tidsskrift uten budsjett til å betale en øre i honorarer, tror jeg vi alle forstår. Så desto mer bemerkelsesverdig er

bladets kvalitet. Den eneste ansatte er redaktøren, i 50% stilling. Hun har også ansvaret for økonomi, lay-out, korrektur og alt annet som hører tidsskrifter til.

Vårt Land bemerket i en utypisk negativt preget melding at vårt tidsskrift har et lavt abonnementsstall, men gjorde det for sikkerhets skyld adskillig lavere enn det er. Det virkelige tall er vel 1500 betalende abonnenter; *Vårt Land* skrev 800. Og dette er abonnenter som ikke er vervet ved pågående kampanjer. De holder fast ved bladet fordi de finner det spennende. Gjerne skulle vi ha flere abonnenter, men hvis vi sammenligner med tilsvarende publikasjoner i utlandet og deres potensielle, skiller *St. Olav* seg faktisk positivt ut. Den kristelige presse i Norge kunne vel generelt ønske seg bedre betingelser.

På vegne av Oslo Katolske katolske bispedømme takker jeg Unni Klepper Joynt for den lange arbeidsdag hun nå avslutter. I 1983 ble hun medredaktør og to år senere overtok hun eneansvaret. Jeg drister meg sågar til å håpe at hun ikke helt legger pennen ned. *St. Olavs* lesere vil savne henne.

Jeg ønsker Henrik Holm lykke til som ny redaktør, og gleder meg til samarbeidet med ham. Han har en god akademisk bakgrunn, og er en våken iakttagere av det kirkelige liv hjemme og ute. Vi forblir forventningsfulle lesere av *St. Olav*.

Bernt I. Eidsvig

To rettelser til forrige nummer

1. Dessverre var noen linjer falt ut av Arnbjørn Jakobsens artikkel om «Ibsen og kristendommen»

– nærmere bestemt det innledende avsnitt under mellomtitelen «Ibsen som dramatiker».

Slik skulle oppsettet vært:

Ibsen som dramatiker

Ibsens verker kan altså tolkes i svært ulike retninger. Jeg tror noe av forklaringen finnes i hva Ibsen så som sin dikteroppgave. I en ansøking til kong Carl om diktergasje

skriver han at det var hans livsgjerning «at vække Folket og bringe det til at tænke stort.» (15.4. 1866). Og i et brev til Bjørnson ser han det som sin oppgave «at vække til frihed og selv-stændighed» (12.7. 1879). Oppgaven er altså å vekke, og målet er dobbelt; selvstendighet og «at tænke stort». For å make dette er det avgjørende at det han skriver, er ekte, personlig, gjennomlevd.

2. I artikkelen «Ved en helgens fætter» var navnet på oversetteren – Aslaug Espe – beklageligvis falt ut.

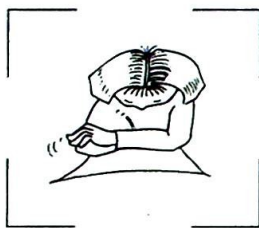
Møteannonse

Den verdenskjente katolske forkynner Alan Ames fra Australia med helbredelsens nådegave – tidligere alkoholiker og gjengmedlem – gir sitt vitnesbyrd om Kristi uendelige kjærlighet og kraft, første gang i Norge. Ames har Kirkens godkjennelse og støtte for sin virksomhet

Taler i St. Michael katolske kirke i Moss tirsdag 21. november, etter Messen kl.1800 og i St. Laurentius kirke i Drammen onsdag 22. november, etter Messen kl.1800.

For mer informasjon vennligst kontakt Sverre og Rebecca Dehli (e-post: svdeh@online.no)

blikk på tiden

Blikk på tiden med «aquinatiske» øyne

Til et blikk på tiden hører selvfølgelig det til som preger nyhetsbildet og opptar folk på gaten og i de mange hjem. Allikevel er ikke det alt. Heldigvis. For en tid tilbake kunne man lese på hjemmesidene til Thomas-instituttet i Köln at de var i gang med en bok som skulle inneholde vitenskapelige artikler til hovedtemaene i *Summa theologiae* av den Hl. Thomas Aquinas. Denne utgivelsen er nå kommet. Bokens siste artikkel som omhandler Thomas' behandling av sakramentene, slo meg som meget aktuell. To ting vil jeg trekke frem:

(1) Mange har spekulert over det faktum at Thomas' *Summa theologiae*, - et verk som bar intensjonen om å være et innføringsverk for nybegynnere i teologi - ikke inneholder en egen artikkel om Kirken. Ja, overskriften *de ecclesia* er ikke å finne hos den såkalte *Doctor ecclesiae*. Med en setning greier likevel Thomas å si det nødvendige om Kirken. Thomas skriver: «Etter behandlingen av Ordets hemmeligheter, skal vi nå behandle Kirkens sakramenter som selv har sin virkningskraft fra det inkarnerte Ord.» Her kommer klart frem at Kirken lever av det inkarnerte Ord, det Ord som begrunner vårt forhold til Gud. Thomas sier videre at de institusjonelle og juridiske sider av Kirken er sekundære i forhold til Kirken som rør for det inkarnerte

Guds Ords virkningskraft i Kirkens sakramenter. Den teologi som ligger til grunn for dette er av stor aktualitet for oss idag. For det første viser den oss at Kirken kun lever ut i fra det levende Ord Gud har talt i inkarnasjonen. En ekklesiologi uten kristologisk forankring er derfor meningsløs og rett og slett gal. Dette gjelder også omvendt, og det er det viktig å få frem i dagens ekumeniske diskurs: Enhver kristologi må nødvendigvis munne ut i ekklesiologi: Sakramentene er Kirkens sakramenter, *sacramenta ecclesiae*. Ja, det er Kirken som feirer sakramentene ut i fra dens liv med det inkarnerte Guds Ord. Derfor er Kirken betydelig mer enn en forsamling som samles rundt Jesu Ord og sakramentene. Kirken er, som Johann Adam Möhler sier meget kompakt, den «fortsatte Guds inkarnasjon». Dermed er Kirken som *Corpus Christi mysticum* bunnset til sakramentene og eksisterer konkret i feiringen av disse.

(2) Det er ofte vanskelig å begrunne læren om nødvendigheten av sakramentene for vår frelse, spesielt ovenfor kristne i andre konfesjoner. Her kan vi lære av den begrunnelsen den Hl. Thomas gir for sakramentenes frelsesnødvendighet. Han gjør det nemlig med hjelp av en dyptgående *teologisk antropologi*. Denne teologiske antropologien inneholder tre momenter: a) Mennesket trenger det kroppslige konkrete - med andre ord det sanselige - for å komme frem til det åndelige. b) Mennesket trenger dette ut ifra hans/hennes status som synder. c) Mennesket har en trang til å følge det sanselige fremfor det åndelige. Vi trenger det sanselige for å kunne erkjenne. Derfor kommer Gud oss i møte i vår sanselighet.

Slik tilsvarende sakramentene menneskets vesen. For at frelsen skal nå oss bruker Gud vann, brød, vin og olje. Han forvandler disse elementene til frelsesgaver. Ja, sakramentene trekker oss på den måten inn i felleskap med Ham selv. At vi mennesker trenger det sanselige, ja det materielle, for å komme frem til det åndelige er en liten ydmykelse av mennesket, føyer Thomas forsiktig til.

Dette er en *teologisk antropologi* som etter min mening besvarer sakramentenes frelsesnødvendighet meget godt, meget konkret og meget aktuelt med blikk på tiden idag.

Av disse korte bemerkninger lærer vi nemlig hvor *konkret* Gud er i forhold til oss mennesker. Derfor bør vi være skeptiske mot abstrakte teorier om høye og lave himler og svevende ord om hans kjærlighet som forblir et sted i luftrommet. Kjærlighet er aldri abstrakt. Ekteskapets sakrament er et godt eksempel på dette: Her blir *en* kvinne og *en* mann forvandlet til et bilde på forholdet mellom Kristus og Kirken. Ja, nettopp i dette, som er så såre konkret, ligger kjærlighetens mysterium. Derfor er begrepet kjærlighet mellom mennesker noe som ikke kan argumenteres med for å kultivere egne sympatier og lyster. Det er begrep som treffer det dypeste i mennesket for så å bli et bilde på Guds konkrete troskap og kjærlighet til hver enkelt av hans skapninger.

Den *klargjøring* og *fordypning* av troens innhold den Hl. Thomas gir oss her i hans sakramentologi kan hjelpe oss også idag i å føre en bedre dialog med vår samtid, men også hjelpe andre til å forstå vår tro. Blikket tilbake til skolastikkens store teologer, er ofte det beste blikk framover.

UTGIVER: Oslo Katolske Bispedømme
Signerte artikler står for forfatterens egen regning.

REDAKSJON: Unni Klepper Joynt (ansvarshavende redaktør),
Olav Egil Aune, Arnfinn Haram o.p., Susanne Kjekshus Koch,
May-Lisbeth Myrhaug, Brynjulv Norheim

FASTE MEDARBEIDERE: Liv Greni, Gunnel Vallquist

REDAKSJONSRAÐ: Liv Bliksrud, Petter Bruce, Tove Bull, Arne Fjeld o.p.,
Nils Heyerdahl, Ingrid Joys, Pål Kolstø, Egil Mogstad, Else-Britt Nilsen o.p.

REDAKSJONENS ADRESSE: Akersveien 16, 0177 Oslo. Tlf.: 23 21 95 48 (redaksjonen)/
23 21 95 00 (ekspedisjon og adresseforandring). Fax.: 23 21 95 43. E-post: tidskriftet@katolsk.no

ABONNEMENT: Årsabonnement kr. 275,- (Norge)/ kr. 300,- (øvrige europeiske land)/
kr. 320,- (andre verdensdeler). Bankgiro: 6210.05.14686

Design: Roger Jensen. Trykk/Layout: KanMac Design AS, Tlf. 64 83 14 20

ISSN 0802-6726

ST. OLAV KATOLSKE BOKHANDEL

Akersveien 14 0177 Oslo

TLF: 23 21 95 55 FAKS: 22 36 02 63

E-post: bokhandel@katolsk.no

Nettbokhandel: www.stolavbok.no

NYTT FRA BOKHYLLEN

Wilfrid Stinissen: *En liten bok om god tid*
St. Olav Forlag. Heftet. Kr. 149,-

VI HAR FORTSATT PÅ LAGER:

Willy Lambert: *Kærlig Opmerksomhed. Træk af Ignatiansk Spiritualitet.*
Ansgarstiftelsen. Heftet. Kr. 275,-

-OG MINNER OM:

Laura Petri: *Ignatius av Loyola: En bok om att hjälpa själar*
Artos. Heftet. Kr. 99,-

OG:

Ignatius av Loyola: *Pilegrimens Beretning.* Oversatt av Arne Worren
St. Olav Forlag. Innbundet. Kr. 240,-

Åpningstider

Hverdager 10 - 17, torsdag 10 - 18. Lørdag stengt

Porto betalt ved
innleveringen P.P.
Norge/Norvège

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Ro
treng
eit bån
for å feste
tægan til livet

Røter
treng
ein ungdom
for å opne
blomen mot lyset

Rotfeste
treng
eit menneske
for å bere
bører i motvind

*Olav Mosdøl i samlingen «Røter – dikt i utval»
(Verbum 2006)*